

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Pirmā līmeņa profesionālās izglītības studiju programma

“Pirmsskolas izglītības skolotājs”

BAIBA KALNIŅA

Muzikālās rotaļas 5-6 gadīgu bērnu muzikalitātes veicināšanai

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Docente

Dr.paed

Ligita Stramkale

Akadēmiskais amats

Zinātniskais / akadēmiskais grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

KULDĪGA 2021

Anotācija

Kvalifikācijas darba nosaukums: “Muzikālās rotaļas 5-6gadīgu bērnu muzikalitātes veicināšanai”

Darba autore: Baiba Kalniņa

Darba zinātniskā vadītāja: Dr. paed. Ligita Stramkale

Teorētiskā darba daļa: Kvalifikācijas darbā tiek teorētiski analizēti psihologu un pedagoģijas nozaru speciālistu atziņas par bērna muzikalitāti, un muzikālo rotaļu nozīmi bērna muzikalitātes veicināšanā.

Praktiskā darba daļa: Praktiskajā daļā tika veikts pētījums, kurā piedalījās 18 pirmsskolas izglītības bērni vecumā no 5-6-gadiem. Tika izmantota pedagoģiskā novērošanas metode, un ikdienas nodarbībās novērots, kā ar muzikālo rotaļu palīdzību veicināt bērna muzikalitāti ņemot vērā izvirzītos kritērijus. Praktiskajā pētījumā un iegūto datu analizē pierādās tas, ka izmantojot muzikālās rotaļas ikdienas pedagoģiskajā procesā tiks veicināta bērna muzikalitāte. Izvirzītā hipotēze apstiprinājās.

Darba apjoms:

- 54 lpp;
- 6 attēli;
- 40 literatūras avoti;
- 5 pielikumi

Atslēgas vārdi: Muzikālās rotaļas, muzikalitāte, novērojums, bērni 5-6 gadus veci, pedagoģija, pirmsskola.

Annotation

Title of qualification work: “Musical games for promoting musicality of 5-6 year old children”

Author of the work: Baiba Kalniņa

Scientific supervisor of the work: Dr. paed. Ligita Stramkale

Theoretical part of the work: The qualification work theoretically analyzes the findings of psychologists and specialists in the field of pedagogy about the child's musicality, and the role of musical games in the promotion of the child's musicality.

Practical part of the work: In the practical part, a study was conducted in which 18 pre-school children aged 5-6 participated. The method of pedagogical observation was used, and in everyday classes it was observed how to promote the child's musicality with the help of musical games, taking into account the set criteria. The practical study and the analysis of the data obtained show that

using musical games in the daily pedagogical process will promote the child's musicality.

The hypothesis was confirmed.

Workload:

- 54 pages;
- 6 pictures;
- 40 literature sources;
- 5 attachments;

Keywords: Musical games, musicality, observation, children 5-6 years old, pedagogy, preschool.

Saturs

Ievads	5
1. Muzikālās rotaļas raksturojums muzikalitātes kontekstā.....	7
1.1. Muzikalitātes komponenti	7
1.2. 5-6 gadīgu bērnu muzikalitātes raksturojums.....	12
1.3. Rotaļas jēdziena skaidrojums.....	17
1.4. Muzikālo rotaļu veidi.....	22
2. Pedagoģiskā pētījuma plānošana un iegūto rezultātu analīze.....	29
2.1. Pedagoģiskā pētījuma bāzes un metožu raksturojums.....	29
2.2. Pedagoģiskā pētījumā iegūto rezultātu apkopošana un analīze	32
Secinājumi.....	45
Izmantotās literatūras un avotu saraksts.....	46
Pielikumi	49

Ievads

Mūzika ir vissapkārt, tā ir skanīga un ritmiska. Bērni, kas dzied, dejo vai vienkārši eksperimentē ar skaņām, gūst labumu visa mūža garumā. Mūzikai ir loma bērnu attīstībā, ko apliecina zinātnieku pētījumi, ka muzikalitāte ir bērna emocionālās un intelektuālās attīstības mījsakarības rādītājs.

Muzikalitātes attīstība iespējama tikai aktīvā darbībā – klausoties, dziedot, dejojot, spēlējot mūzikas un ritma instrumentus, kas visbiežāk izpaužas kā rotaļa, kur runāšana, dziedāšana, kustības un deja ir vienotas un uz bērnu orientētas. Ar rotaļas palīdzību bērns mūziku var mācīties interesanti, daudzveidīgi, ar prieku (Brice, 2019, 9).

Mūzikas apgūšana pirmsskolā bagātina bērnu garīgo pasauli, valodas krājumu un iztēli, tā ir uzskatāma par attīstību veicinošu nodarbošanos, kas ietekmē bērna psihi, iztēli, jūtas, domas, prātu, gribu. Tā kalpo mazajiem kā iemaņu, kustību, klausīšanās, ritma izjūtas un dziedāt mācīšanas attīstībai, gan arī kā bērna individualitātes un emocionālajai attīstībai (Brice, 2013, 8).

Bērns attīstās darbībā kura ir aktīva un saistoša. Šī darbība bērniem pirmsskolas vecumā galvenokārt noris rotaļā kur tā var būt kā neaizstājams palīgs mazo rotaļnieku muzikalitātes attīstībā. Jāpiekrīt M.Bičukas teiktajam, ka "rotaļa ir pats labākais veids zināšanu apguvei, jo bērns mācās rotaļājoties, pats to neapzinādamies" (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 83). Bērniem tā ir dabiska vēlme un nepieciešamība - kustēties, un mēs varam šo bērnu vēlmi parvērst rotaļā, papildinot to ar dažādām melodijām, bērnus saistošiem tēliem, mūzikas instrumentiem varam panākt bērnu ieinteresētību muzikālajās rotaļās.

Temats ir aktuāls, jo ikdienā strādājot pirmsskolas izglītības iestādē ar 5-6 gadīgiem bērniem esmu novērojusi, ka nevienmēr muzikālajās nodarbībās tiek izmantotas muzikālās rotaļas tēmas apguvei, lai gan uzskatu, ka tieši muzikālās rotaļas ir tās, kuras bērniem ir saistošas, ar kurām var apgūt jauns zināšanas, kā arī radot bērniem prieku un labsajūtu, attīstīt bērnu muzikalitāti. Tādēļ, manuprāt svarīgi ir iekļaut šīs muzikālās rotaļas bērnu ikdienā kā neatņemamu sastāvdaļu pirmsskolas mācību procesā. Tādēļ, lai gūtu lielāku izpratni un priekšstatu par to nozīmi un izmantošanas iespējām arī grupas ikdienas ritumā, darbā tiks pētīta muziālo rotaļu nozīme 5-6 gadīgu bērnu muzikalitātes veicināšanā.

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: muzikālās rotaļas muzikalitātes attīstībai.

Pētījuma mērķis: teorētiski analizēt un empīriski noteikt muzikālo rotaļu iespējas 5-6 gadīgu bērnu muzikalitātes veicināšanā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Pētīt un analizēt teorētisko literatūru par muzikālo rotaļu lomu 5-6gadīgu bērnu muzikalitātes veicināšanai.
2. Organizēt, realizēt pētījumu par muzikālo rotaļu izmantošanas iespējām pedagoģiskā procesā, bērnu muzikalitātes veicināšanā.
3. Izvērtēt pētījumā iegūtos rezultātus.

Pētījuma hipotēze: 5-6 gadīgu bērnu muzikalitātes attīstība būs sekmīgāka, ja pedagoģiskā procesā tiks izmantos muzikālās rotaļas.

Pētīšanas metodes:

- Teorētiskās literatūras analīze;
- Pedagoģiskais novērojums;
- Iegūto rezultātu izvērtējums.

Pētījuma bāze: Dienvidkurzemes novada "X" pirmsskolas izglītības iestādes 18 bērni vecumā no 5-6 gadiem.

1. Muzikālās rotaļas raksturojums muzikalitātes kontekstā

1.1. Muzikalitātes komponenti

Muzikalitāte ir viena no skaistākajām dāvanām cilvēcei, tādēļ tā jāatklāj pietiekami agri. Mūzika vienmēr bijusi daļa no bērnu dzīves. Mūzikai piemīt milzīgs spēks, tā ir mums klātesoša ik uz soļa. Mēs gan dzirdam to, gan varam tajā līdzdarboties arī paši, mudinot arī bērnus to darīt jau no agras bērnības.

Pirmsskolas vecums bērna attīstībā ir ļoti nozīmīgs posms, un kā uzskata B.Brice tad tas ir laiks, kad vislabāk attīstīt bērna muzikalitāti. Šajā periodā bērns attīstās gan emocionāli, gan fiziski, arī sociāli un muzikāli. Tiek veicināta bērna ritma izjūtas attīstība, muzikālā dzirde, bērna radošums, kā arī prasme un vēlme muzicēt, emocionālā atsaucība uz mūziku (Brice, 2019, 11).

Tātad, mūzikai ir ļoti liela nozīme bērna izaugsmē, un pirmsskolas vecums ir laiks, kad sekmēt bērna muzikalitāti muzikālā vidē. Bērnu muzikalitātes attīstību ir pētījuši tādi zināmi mūzikas pedagogi kā B.Teplovs, M.Bičuka, N.Pagraba, S.Grasmane, L.Lasmane, B.Brice, un citi. Savos darbos viņi pēta bērnu muzikalitāti uzsverot nepieciešamību izmantot dažādu metodiku tās attīstībā.

Bērnam jau piedzimstot ir daudzi iedzimti muzikālās attīstības refleksi, arī sākotnējās elementārās muzikālās spējas kā, piemēram, muzikālā atmiņa, skaņu augstumu dzirde un arī ritma izjūta novērojama daudziem cilvēkiem, bet lai tas spētu muzicēt tam ir nepieciešams individuāli psiholoģisku īpatnību kopums ko sauc par muzikalitāti, un tā veidojas uz iedzimtiem dotumiem. Brice uzskata, ka muzikalitāti veido:

- muzikālā dzirde;
- emocionālā atsaucība mūzikai;
- muzikālā atmiņa;
- ritma izjūta;
- vokālās spējas (Brice, 2009).

Muzikalitāte ir “apdāvinātība mūzikas jomā; iedzimta vai izkopta spēja izprast un reproducēt mūziku; smalka mūzikas izpratne” tā par muzikalitāti teikts Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, Skujiņa, 2000, 106).

Muzikalitāti arī B.Teplovs definē kā spēju brīvi operēt ar muzikālajiem dzirdes priekšstatiem, uztvert un atveidot muzikālā ritma emocionālo izteiksmību, kā arī min to, ka muzikalitātei ir nepieciešama kvalitatīva, nevis kvantitatīva pieeja un katram tās attīstība ir ļoti individuāla, un mēs nedrīkstam runāt par tās trūkumu, kamēr bērns nav saņēmis sistemātisku muzikālo audzināšanu (Teplovs, 1947).

Arī L.Mackēviča atzīmē, ka muzikālās audzināšanas procesā pirmsskolā viens no nozīmīgākajiem un svarīgākajiem uzdevumiem ir pirmsskolas vecuma bērnu muzikalitātes attīstība kurai vajadzētu attīstīties :

- emociju jomā - no impulsīvas atsaucības mūzikai uz daudzveidīgi apzinātām emocionālām reakcijām,
- sajūtu un uztveres jomā - no atsevišķu skaņu uztveres uz apzinātu, aktīvu mūzikas uztveri kopumā. Spēju diferencēt skaņu augstumu, ritmu, tembru un arī dinamiku” (Mackēviča, 2001, 44).

Tās struktūru veido savstarpēji saistīti komponenti, un kā atzīmē N.Torohtija tie ir: emocionālā atsaucība mūzikai, muzikālā dzirde, muzikāli sensorās spējas kā skaņas augstums, ilgums, tembris, dinamika un muzikālās spējas - skaņkārtas un ritma izjūta (Torohtija, 2016).

Muzikalitāte ietver sevī plašu muzikālo spēju, zināšanu un prasmju kopumu, un runājot par muzikālo spēju attīstību, tad L.Mackēviča min, ka muzikālās spējas ir speciālas, proti, tādas, kas nepieciešamas indivīda sekmīgai muzikālai darbībai. Muzikālās spējas var attīstīt uz jau esošo muzikālo dotumu pamata, kur kāds bērns būs vairāk muzikāls, kāds mazāk (Mackēviča, 2001).

Pēc I.Vildes domām muzikālās spējas sekmē bērna emocionālo mūzikas uztveri un darbību kopumu (Vilde, 2013). Ļoti svarīgi un nozīmīgi ir muzikālām spējām pievērst uzmanību jau agrīnā bērna vecumposmā, lai dzirde, ritms un atmiņa bērnam pakāpeniski pilnveidotos un attīstītos tā, ka tā sasniegtu noteiktu līmeni pirmsskolas vecākajā posmā (Līduma, 2015).

B.Teplovs definē trīs galvenās muzikālās spējas:

- muzikālā dzirde;
- ritma izjūta;
- muzikālā atmiņa (Teplovs, 2003).

Muzikalitātes attīstība ir iespējama tikai aktīvā darbībā. Un, tieši, pirmsskolā, kur, kā zināms rotaļa ir kā galvenais bērna darbības veids, bērns tiek iesaistīts dažādās muzikālās darbībās: klausoties, dziedot, veidojot muzikāli ritmiskās kustības, spēlējot dažādus ritma un

mūzikas instrumentus, tādejādi attīstot un pilnveidojot savu muzikalitāti. Un tā attīstīsies sekmīgāk, ja bērna muzikālā izglītošana tiks sākta agrīnā vecumā, kā jau tas tika iepriekš minēts, un līdz ar šo attīstību arī veidojas bērna emocionālā atsauce mūzikai, kas tiek minēts kā viens no galvenajiem muzikalitātes attīstības komponentiem .

Mūzika viennozīmīgi ietekmē bērna emocionālo pasauli. Sastapšanās ar mūziku ir kā muzikāls tā emocionāls pārdzīvojums, kas ir muzikalitātes būtības pamatpazīme un caur kuru mēs izprotam mūziku. Tā ietver tādas īpašības kā, piemēram, redzes krāsu iztēli, dzirdes iztēli, uzmanību un koncentrēšanās spēju. Minētais spēju kopums ir tas, no kura atkarīga veiksmīga muzikāla darbība. Bērna emocionālā atsauce mūzikai izraisa vēlmi darboties, bet muzikāla darbošanās stimulē muzikālās dzirdes un ritma attīstību (Torohtija, 2016).

Jāpiekrīt A.Līdumas teiktajam, ka ”Pirmskolas vecumā bērna emocionālās audzināšanas pamatforma ir rotaļas. Pasaku, dziesmu satura izraisītu pārdzīvojumu ietekmē veidojas bērna emocionālo attiecību sistēma. Bērns pārdzīvojumus pārnes uz konkrētām dzīves situācijām. Ar rotaļām darbībā tiek vingrināta emocionālo attieksmju sistēma. Emocijas izpaužas ķermeņa kustībās: mīmikā, pantomīmikā, vokālajā mīmikā - emociju izteikšana intonācijā un balss tembrā” (Līduma , 2004 , 25).

Muzikalitāte ir saistāma ar emocionālajiem procesiem – spēju emocionāli atsaukties un reaģēt uz dzirdēto mūziku. Emocionālā atsauce ir muzikalitātes struktūrā viens no pamatkomponentiem, kas atklājas mūzikas klausīšanās un muzicēšanas procesā (Līduma, 2004).

To apstiprina arī B.Teplovs, ka viens no bērnu muzikalitātes noteicošajiem radītājiem pirmskolas ir emocionālā atsauce mūzikai, un tādēļ viņš ir izdalījis trīs galvenos muzikalitātes komponentus un min, ka to attīstība veicina bērna muzikalitāti.

- emocionālā atsauce mūzikai;
- muzikālā dzirde;
- ritma izjūta (Teplovs, 2003).

Viens no mūzikas izteiksmes līdzekļiem, kas ir svarīgs un nozīmīgs muzikalitātes attīstībā ir ritms, kas ir arī nozīmīgs tēlainības veidotājs. Tas, atbilstoši dažādām dzīves situācijām un parādībām, var būt gan mierīgs, gan satraukts, tā veidojot konkrētu asociāciju tēlainības sfērā. Mierīgi ritmi rada mierīgus tēlus, bet nevienmērīgi, punktēti ritmi rada satrauktus tēlus. Tā pat ir arī cilvēkam- kad tas ir mierīgs sirds strādā ritmiski, pulsācija ir izlīdzināta, bet satraukuma brīžos sirdī iestājas aritmija, elpa kļūst saraustīta, pulss straujāks, bieži nevienmērīgs (Abramova, 2018).

Bērnu muzikalitātes attīstībā ritma attīstībai ir svarīga loma. Ritms ir tas, kas rosina vēlmi aktīvi iesaistīties dažāda veida muzikālās darbībās, kas ir muzikāli ritmiskās kustības, dziedāšana, mūzikas instrumentu spēle, muzikālās rotaļas. Ritms ir muzikālās attīstības pamatā. Tas tulkojumā no grieķu valodas nozīmē proporcionalitāte, dažāda ilguma skaņu maiņa mūzikā (Makarova, 2018).

Ritms ir pamats it visam, tas visos dzīves aspektos ir regulārs, kas laiku pa laikam atkārtojas. Tāpat kā ritmiski sitas mūsu sirds, un zeme pārvietojas ap sauli arī mūzikai ir savs ritms. Mūzikā ritms ir īpaši regulārs sitienu atkārtojums vai grupēšana, un īpaši tas, kā neakcentēti sitieni tiek grupēti ap akcentētiem sitieniem (Chase, 2021).

Ritms veicina katra bērna radošuma potenciālu caur improvizāciju un eksperimentiem. Ar kustībām, valodu, materiāliem un vienkāršiem instrumentiem viņi tēlaini eksperimentē un bērni piedzīvo pašdarbību un pašapliecināšanos savu ideju īstenošanā, kas savukārt pozitīvi ietekmē personības attīstību un inteliģences attīstību (Hirlere, 2014).

Ritma izjūta ir iedzimts faktors, kas jāatīsta un tās attīstīšanai pievēršama liela uzmanība, jo tā iet roku rokā ar citiem bērnu attīstības faktoriem, piemēram, psihisko procesu, muzikalitātes un kustību koordinācijas attīstību. Pirmsskolas vecumā bērns ir kustīgs, tam ir liela interese par skaņām, kā arī ritmiem sev apkārt, kurus cenšas dažādi atdarināt, gan ar kustībām, balsi, dažādiem piesitieniem. Pedagogiem un vecākiem jāizmanto šis laiks, lai pievērstu bērnu uzmanību daudzveidīgām ritmiskām darbībām sekmējot ritma attīstību ar daudzveidīgām ritmiskām un muzikālām rotaļdarbībām, ņemot vērā bērnu spējas un intereses (Brice, 2019).

Arī jāmin, ka ikdienā izmantojamie sadzīves priekšmeti ļoti labi noderēs muzicēšanai un ritmizēšanai, tie var būt salmiņi, karotes, bļodas, vāciņi; arī dabas matereāli- akmeņi, zariņi, gliemežvāki, čiekuri. Var veidot arī pašdarinātus mūzikas instrumentus, graudu un smilšu blokus, grabulīšus. Tas viss bērnu darbošanos padarīs vēl interesantāku un aizraujošāku (Abramova, 2018). Ritma izjūta ir tā, kas jāatīsta un jāpilnveido un B.Brice min, ka bērna ritma izjūtu sekmē :

- dziedāšana, šeit domātas jubkuras bērnu dziesmas, pašsacerētas dziesmas par dažādām ar ikdienu saistītām problēmsituācijām, kuras var apdziedāt, arī šūpuļdziesmas;
- bērna šūpošana dziedot dziesmas;
- skandēšana- var skandēt jautras rīmes, skaitāmpantus;

- kustības ar mūziku, dejošana kopā ar pieaugušo, kas bērniem parasti izsauc pozitīvas emocijas;
- muzicēšana- izmantojot visdažādākos skaņu un mūzikas instrumentus kā arī rīkus, kas rada skaņas (Brice, 2019).

Savukārt “ritmisko darbību papildinot ar skandēšanu, elementāro instrumentu spēli, artikulācijas rotaļām, dažādām padošanas rotaļām, smalkās motorikas un kustību koordinācijas vingrinājumiem, vienlaikus tiek radīti priekšnosacījumi bērna psihisko procesu un runas attīstībai, redzes un roku kustību koordinācijai, kas ļoti svarīgi ne tikai muzikalitātes, bet personības attīstībai kopumā” (Brice, 2013).

Tātad varam secināt, ka ritms ir mums visapkārt, viss notiek ritmā, un bez tā viss sajuktu. Ritma izjūtu var attīstīt daudzos bērniem interesantos veidos un darbībās, kā, piemēram, izmantojot muzikāli ritmiskās kustības, kuras var gan improvizēt, gan kopīgi iestudēt, spēlējot dažādus mūzikas instrumentus, dziedot dziesmas, kā arī klausoties mūziku. Šādas patīkamas darbošanās kopā ar bērnu radīs viņam darbošanās prieku un pozitīvas emocijas.

Ja kāds mums jautātu, kā mums šķiet, kura no piecām sajūtām ir vissvarīgākā, domāju, ka tikai daži no mums nosauktu dzirdi. Jo cik tā ir svarīga, izjūt tikai tie, kam tās nav. Ir cilvēki, kam nav tādu iespēju iepazīt dažādas skaņas, kā arī dzirdēt mātes šūpūldziesmu, tuvu cilvēku runu, pat savu balsi. Tāpēc tiek uzskatīts, ka dzirde nodrošina mūs ar tikpat svarīgu informāciju kā redze (Mackēviča, 2001).

Muzikālā dzirde tiek uzskatīta par vienu no muzikalitātes komponentiem, tā tiek minēta kā viena no primārām uztveres maņām, un tā muzikālo spēju struktūrā ieņem svarīgāko vietu. Kā uzskata D.Hedden - apkārtējās vides skaņas mēs uztveram ar dzirdes palīdzību, bet savas sajūtas, domas un vēlmes varam paust ar balsi radīto skaņu (Hedden, 2010).

“Muzikālā dzirde ir īpaši sarežģīts fenomens: tas ir daudzpusīgs komplekss, kas ietver daudzus intelekta izpausmju veidus. Tam ir daudz formu, veidu un bezgalīgi daudzas atsevišķas funkcijas. Muzikālās darbībās ļoti svarīgas ir dzirdes sajūtas, jo tās ir daudzveidīgas un kalpo par pamatu īpašu dzirdes prasmu attīstībai” (J.Davidova, G.Zavadska, M. Jen Čuang, A.Rauduvaite, 2017, 19).

Dzirdes attīstībai ļoti svarīga ir vide, kurā bērns dzīvo un aug. Ja tā ir trokšņaina, tas var negatīvi ietekmēt un pat aizkavēt muzikālās dzirdes attīstību. Tās sākumposms ir zīdaiņa

vecums, kad bērns aktīvi lallina, attīstot savu dzirdi. Pirmās skaņas, kuras bērnam parādās šajā periodā ir ļoti svarīgi vingrinājumi runas un muzikālās dzirdes attīstībā (Veide, 2016).

Pirmsskolā muzikālā dzirde var parādīties ilgstošā muzikālo darbību procesā, rūpīgi plānojot darbu pat nemuzikāli bērni ilgākā laika periodā var sasniegt labus rezultātus gan ritma izjūtas, gan melodiskas dzirdes attīstībā, kā arī uztvert skaņas un dziedāt (Lasmane, 2012).

L.Mackeviča kā vienu no galvenām dzirdes spējām min - spēju diferencēt skaņas, un tas ir pamats runas attīstībai, jo , kamēr bērns nespēj atšķirt skaņas, valodu iemācīties nevar. Kā otra muzikālās dzirdes spēja tiek minēta - spēja noteikt skaņas atrašanās vietu. Bērns jau piedzimst ar šo spēju uztvert skaņas, kad bērns tās izdzird viņš atsaucas tai pagriežot galvu tās virzienā (Mackeviča, 2001).

Ir dažādi muzikālās dzirdes veidi - intonatīvā dzirde, kura attīstās izpildot dažādas melodijas ar dažādiem intonācijas veidiem. Un melodiskā dzirde, kas balstas uz skaņķārtas izjūtu, un kuras attīstības pamatā ir ir tonalitates izjūta un muzikālās dzirdes priekšstati (J.Davidova, G.Zavadska, M. Jen Čuga, A.Rauduvaite, 2017).

Apkopojot iepriekš minēto secinu, ka bērna muzikalitātes attīstība iespējama tikai, ja bērns līdzdarbosies ar pozitīvām emocijām un aktīvā darbībā, ar dažādiem muzikālās darbības veidiem. Muzikalitātes attīstībai visslabākais periods ir pirmsskolas laiks, jo mazākā bērna vecumā tas notiks, jo veiksmīgāka būs tās attīstība. Muzikalitātes pamatā ir emocionālā atsaucība mūzikai.

1.2. 5-6 gadus vecu bērnu muzikalitātes raksturojums

Bērns 5-6gadu vecumā joprojām turpina attīstīties un pilnveidoties, tāpat arī bērna muzikalitāte. Bērni ir pastāvīgi muzikāli aktīvi: viņi eksperimentē ar savām balsīm, pēta trokšņus, atklāj ritmus vai pavada citas aktivitātes ar dziesmām, ko paši izdomājuši. Ikvienam mūzika šķiet saistoša un iesaistot bērnus dažādās mūziku izzinošās darbībās, gan dziedot, dejojot, gan mūzikas instrumentus spēlējot varam atklāt bagāto mūzikas pasauli, kas dod iespēju bērnam attīstīt, pilnveidot savu muzikalitāti.

Svarīgākie muzikālās attīstības rādītāji, kas intensīvi izpaužas vecākā pirmsskolas vecumā, ir attīstīta muzikālā atmiņa, kā arī bērniem ir paaugstināts iegaumēšanas līmenis un

prasme operēt ar muzikāliem priekšnesumiem. Šajā vecumā skaidri atklājas bērna individualitāte, viņa iniciatīva, emocionāli apzinātā uztvere. Notiek tālāka dzirdes sajūtu attīstība, kad bērns jau sasniedzis sešus gadus viņa melodiskā dzirde izpaužas melodijas sarežģītu intonācijas pagriezienu precīzā atveidošanā atšķirot un atveidojot intervālus no sekundes līdz oktāvai. Arī tā dziedāšanas intonācija kļūst precīzāka. Attīstītai ritma izjūtai raksturīga jūtīga skaņdarba metra, akcentu, pulsācijas, ritmiskā raksta, tempa uztvere (Кондратьева, Николаевна, 2014).

Mūsu dzīve nav iedomājama bez mūzikas, bet lai bērni spētu izmantot visas sniegtās iespējas ko tā dod, mūzika jāiemīl un jāiepazīst (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 16). Bērniem tas izdodas nepiespiesti un brīvi, tādā veidā bagātinot savu muzikālo pieredzi, kas sasniedzot 5-6 gadu vecumu bērnam jau ir savā zināmā līmenī. Tā var būt attīstītāka, ja viņš jau kopš agrīna vecuma apmeklējis pirmsskolas izglītības iestāde, kur muzikālajās nodarbībās aktīvi līdzdarbojies, attīstījis savu muzikalitāti, bet bērnam, kurš sācis to apmeklēt tik 5 gadu vecumā uzsākot obligāto apmācības kursu pirmsskolā, tā var būt mazāk attīstīta. Šeit jāmin arī tas kādā vidē bērns audzis, arī tas var ietekmēt viņa muzikālo pieredzi.

5-6gadīgiem pirmsskolas vecuma bērniem patīk dziedāt, viņiem patīk dziesmas, kas atkārto vārdus un melodijas, tie izmanto ritmus ar noteiktu ritmu. Pirmsskolas vecuma bērniem patīk dziesmas par pazīstamām lietām, piemēram, rotaļlietām, dzīvniekiem, rotaļām un cilvēkiem. Viņiem patīk muļķīgas atskaņas ar muzikālu pavadījumu vai bez tā.

Dziedāšanas māksla laiku laikos ir bijusi neatņemama dzīves sastāvdaļa arī 5-6 gadus veciem bērniem, tā ir vadošā un bērnu vissvairāk pozitīvo emociju raisošā muzikālā aktivitāte, ar kuras palīdzību bērns attīsta savu emocionālo, muzikālo, kognitīvo attīstību. (J.Davidova, G.Zavadska, M. Jen Čuga, A.Rauduvaite, 2017, 8). Mūzikas labvēlīgā ietekme jūtama bērnu muzikalitātes attīstībā, kā arī mijiedarbībā ar citam mācību jomām, jo kā zināms ar mūzikas aktivitātēm iespējams attīstīt valodas, lasīšanas un matemātiskās spējas. Dziesmas un atskaņas, to atkārtošana paplašina bērnu vārda krājumu, savukārt labi attīstīts vārdu krājums ļauj bērniem efektīvi sazināties un iemācīties lasīt daudz tekošāk un saprast izlasīto. Atskaņu un dziesmu mācīšana bērniem ir viens no labākajiem veidiem, kā attīstīt viņu dzirdes uztveres prasmes. Tas ir jautri, un bērni apgūst dzirdes prasmes ar nelielu piepūli. Dzirdes uztvere ir smadzeņu spēja uztvert to, ko tās dzird caur ausīm (Makiroja, 2021) .

Bērns šajā vecumā visslabāk var apgūt mūziku, tās daudzveidīgumu, pilnveidot savu muzikalitātes līmeni, ja viņš ar to nodarbojas. Kā atzīst D.Mondale 5-6gadīgu bērnu muzikālajā domāšanā svarīgi lietot tādus jēdzienus kā skaļi/klusī, uz augšu/uz leju kā arī

izmanto šos jēdzinus dziedot. Lai arī pēc D.Mondales teiktā daudzi bērni šajā vecumā dzied noteiktu toņu diapazonā, skolotājam jāstrukturē muzikālās aktivitātes un uzdevumi ar kuru palīdzību pilnveidot bērnu dziedāšanas prasmes, to pareizību. Šī vecuma grupa parasti ir gatava un ar ieinteresētību vēlas apgūt jaunas dziesmas, kā arī ar dziesmas palīdzību iepazīt un izpētīt savas balss iespējas. Arī bērna ritma izjūta šajā vecumā tiek pilnveidota un attīstīta, bērns spēj saklausīt un pielāgoties ritmiskā zīmējuma izmaiņām, improvizēt ritmus vienmērīgā ritmā, kā arī pilnveido prasmi izveidot dažādu ritma sietienu modeļus, un pielietot tos muzicēšanā (Mondale, 2015).

Pirmsskola ir tā vide, kur bērni atrodas darbīgā vidē, un caur kustībām un rotaļām tiek izkoptas viņu spējas un prasmes atbilstoši bērna vecumposmam, bērns pilnveido savas muzikālās prasmes, veicina muzikalitātes attīstību. Lai gan viņi vēl ir mazi, 5 līdz 6 gadus veciem bērniem ir svarīgi, lai viņi tiktu pakļauti dažāda veida mūzikai un mūzikas aktivitātēm, lai vispusīgi tiktu attīstīta viņu muzikalitāte. Mūzikas iedarbība ir īpaši svarīga, jo tā kalpo kā vērtīgs instruments. Pirmsskolas mūzikas nodarbību mērķis ir veicināt 5-6 gadīgu bērnu vispusīgu un harmonisku attīstību ar mūzikas palīdzību, ņemot vērā bērna jau esošās zināšanas un spējas, kā arī veicināt apgūt to pieredzi, kas būs nepieciešama turpmākā bērna dzīvē.

Jāpiekrīt Dr.Robert A.Cutietta paustai atziņai, ka muzikālā pieredze pirmsskolas vecumā ir ārkārtīgi svarīga bērna attīstības procesā. Tāpat kā braukšana ar velosipēdu vai valodas apguve, šīs prasmes var apgūt vēlāk dzīvē, taču tās tad nebūs “dabiskas”, jo muzikālā pieredze un bērnu muzikalitāte jāsāk attīstīt jau agrā bērna vecumā (Dr.Robert A. Cutietta, 2012). Attīstot un pilnveidojot bērnu muzikalitāti šajā vecumposmā galvenā uzmanība jāpievērš tam, lai bērnam būtu prieks un vēlme muzicēt, kā arī vadīt viņu secīgā procesā, kas laika gaitā attīsta un pilnveido tā zināšanas un prasmes (Mondale, 2015).

Bērni kuri sasnieguši 5-6 gadu vecumu ir aktīvi, viņu darbība ir apzināta un patstāvīga, viņam ir dabīga vēlme izpausties dažādās nodarbībās, pašizteikties, izteikt savas doma. Šis laiks ir piemērots, lai veicinātu bērnu vēlmi klausīties, atcerēties, ieklausīties klusumā. Tādā mērogo robežās ieteicama šajā vecumā arī dziedāšana, jo bērna balss vēl ir trausla, bet tas neliedz veidot bērniem legato dziedājumu, veidot unisonu, kā arī attīstīt muzikālo dzirdi (Lasmane, 2012, 113).

Muzikālo iemaņu un spēju attīstība šajā vecumposmā var pilnveidoties tikai skanošā vidē praktiski darbojoties un to var panākt ar dažādām muzikālām darbībām, kas attīsta bērna muzikalitāti (Lasmane, 2012, 16). Pirmsskolā 5-6gadus veciem bērniem novērojamas augstas

uztveres spējas, kā arī tiem ir liela emocionālā atsauce, bet rotaļas, arī muzikālās rotaļas izmantojamas bērnu psihiskās attīstības pilnveidei. Tādēļ svarīgi daudzveidīgas rotaļas iekļaut bērnu ikdienā, lai veicinātu bērnu sadraudzības un sadarbības spējas, integrācijas prasmes, kā arī tiek pilnveidota spēja pielāgoties spēles noteikumu maiņai (Brice, 2013, 30).

Muzikalitātes kontekstā emocionālai atsaucei un tā sekmēšanai, 5gadīgiem bērniem A.Līduma izvirza uzdevumus kur tiek minēts :

- “sekmēt emocionālo atsaucei ar dziesmu saturu, ieklausoties unisona skanējumā,
- iedrošināt pašapliecināties, dziedot solo,
- rosināt bērnu dziedāt mājās kopā ar vecākiem mūzikas nodarbību dziesmas,

Savukārt 6gadīgiem bērniem šie uzdevumi A.Līduma skatījumā tiek minēti šādi:

- sekmēt pirmsskolēnu emocionālo atsaucei ar bērna vecumam piemērotu saturu,
- nodrošināt katram bērnam iespēju pašapliecināties dziedot,
- stimulēt patstāvīgi dziedāt tautasdziesmas bez pavadījuma (a cappella)” (Līduma, 2015, 140).

Lai bērniem tiktu attīstītas ne tikai muzikālās spējas, bet tiktu bagātināta arī bērna iekšējā pasaule, jebkuram izvēlētajam materiālam jābūt bērna interesēs balstītam. Arī A.Līduma 5-6 gadīgu bērnu vecumposmam muzikalitātes veicināšanai iesaka didaktiskos uzdevumus, rotaļas, kas veicina bērnu vārdu krājumu attīstību, satura attainojumu ar kustību palīdzību, un bērna pašapliecināšanos, kas šajā vecuma posmā ir ļoti svarīgi (Līduma, 2015, 140-141).

Pirmsskolā galvenā darbības forma ir rotaļa, kuras pamatā ir bērna prieks un aizrautība, pilnveidojot to dažādību, un pielietojot dažādās ikdienas situācijās, varam bagātināt un pozitīvi ietekmēt bērna pasauli (Brice, 2013, 5).

Ar rotaļas palīdzību pirmsskolas vecuma bērniem iespējams izkopt arī ritma izjūtu, kas ir muzicēšanas pamats jebkura vecuma bērniem, un tas sākas ar vienmērīgas pulsācijas uztveri un izpildi (Brice, 2013, 28). Ritms ir visur, gan sadzīvē, gan dabā tas sastopams arī runas un kustību pamatā, arī mūzikas un ritmisko darbību pamatā. Rotaļās bērns var improvizēt ritmus radot tos ar savu ķermeni, gan izmantojot ritmiski skandējamās rotaļas. Ritmiskās darbības, kas sekmē uztveres attīstību ir nozīmīgas pirmsskolas vecākajā posmā, kad sasniedzot 5-6 gadu vecumu bērns ir gatavs izmantot savu ķermeni kā ritma instrumentu izmantojot skanošos žestus, lai radītu daudzpusīgu ritmisko darbību (Brice, 2019, 16).

Piedāvājot bērniem daudzveidīgas un viņiem aizraujošas, saistošas rotaļdarbības var attīstīt muzikālās spējas, tā, piemēram, šajā vecumposmā lielu interesi bērni izrāda par ritma

rotaļām, kas apvienotas ar kustībām un skaņu rīkiem, arī tādām, kas vērstas uz veiklību un atjautību. Ja bērns ar ritmiskām darbībām nodarbojies jau iepriekš, tad šajā vecumā viņa pieredze ir tik liela, ka izmantojot skanošos žestus tas spēj spēlēt pat vienkāršas ritmiskas divbalsības (Brice, 2019, 16).

Ritma rotaļas ir daudzveidīgas, plaši pielietojamas un bērniem saistošas, jo tajās var iekļaut bērna radošuma izpausmes. Bagātinot tās ar dažādiem skaņu rīkiem un bērnus saistošiem atribūtiem, var radīt prieku par kopīgu darbošanos ritmiskā darbībā (Brice, 2013, 29). A.Līduma pauž atziņu par ritmu, sakot, ka “piecu gadu vecumā bērni spēj izpildīt ritmu ar plaukstām, kājām, kociņiem, sākumā atdarinot pieaugušo, vēlāk patstāvīgā darbībā. Katrai vecuma grupai piemērotu uzdevumu izpildes rādītāji liecina par muzikalitātes attīstības dinamiku.” (Līduma, 2004, 38).

Arī B.Brice vērojot 5-6 gadus vecus bērnus muzikālajās nodarbībās izdara secinājumus, kas balstīti uz novērojumiem, ka ritms lielā mērā varētu būt saistīts ar bērna lasīšanas un rakstīšanas prasmi (Brice, 2019, 18). Ritma rotaļas pielietojamas gan ritma izjūtas attīstībā, gan citu zināšanu un iemaņu apguvē, lai mācītu un nostiprinātu zināšanas par skaitļiem, burtiem, ritma zīmēm, nedēļas dienām u.c. bērniem aktuālām tēmām, kas šajā vecumposmā ir aktuāli un noderīgi (Brice, 2013, 30).

Jāpiekrīt L.Lasmanes un M.Bičukas teiktajam, ka bērnu muzikālajā attīstībā svarīgu lomu ieņem arī muzikālā dzirde, (Bičuka, Grasmans, Pagarba, 2003, 68), kas ietver sevī dziedāšanu, rotaļas un dejas, instrumentu spēli un tās attīstībai tiek veltīta liela uzmanība, gandrīz viss mācīšanās process (Lasmane, 2012, 100). Lai bērns spētu attīstīt muzikālo dzirdi pēc A.Līdumas domām “mūzikas nodarbībās bērns jāradina:

- Apzināties noskaņojumu, ko izsauc mūzika, ievērot, kā mūzika ietekmē bērnu pašu;
- Uztvert mūzikas izraisītās jūtas veselumā (Līduma, 2015).

Pirmsskolas vecuma bērns mūziku raksturo ar apzīmējumiem: jautra, skumja, svinīga, drūma, ļauna, bēdīga u.c., jo šādi cilvēks raksturo savas emocijas. Muzikālā darbība emocionālās atsaucības apgūšanā pirmsskolā notiek trīs veidos:

- mūziku klausoties – bērni iejūtas tajā, izjūtas nostiprina ar pārrunām;
- dziedot pašam – mūzika tiek aktīvi uztverta ar emocionālu atieksmi;
- kustībās mūzikas pavadījumā – veicina aktīvu pārdzīvojumu” (Līduma, 2004, 61).

Vecākajā pirmsskolas vecumā bērniem svarīga ir sadarbība, lai tiem veicinātu sapratni starp cilvēkiem un komunikāciju var noderēt mūzikas klausīšanās, kas ir viena no muzikālās audzināšanas komponentēm, tā attīsta dzirdes uztveri, un uzmanību, emocionālo atsaucību,

iepazīstina bērnus ar skaņu pasauli un attīsta muzikalitāti. Klausoties mūziku dzirdētās skaņas, dažādie trokšņi liks bērniem būt koncentrētiem un uzmanīgiem (Brice, 2013, 15-16).

Bērns ar skaņu pasauli un mūziku, kā arī mūzikas klausīšanos tiek iepazīstināts pavisam agri, atrodoties vēl mātes vēderā, tādēļ mūzikas klausīšanās jāsāk jau pavisam agri, īpaši bērna agrīnajā attīstības posmā, jo tā atstās labu ietekmi uz bērna veselību, attīstību kopumā. Lai bērns spētu uztvert, iegaumēt informāciju ko dod skolotājs javelta laiks, lai klausītos mūziku. Skolotāja svarīgākais uzdevums ir bērniem iemācīt uztvert muzikālo tēlu un tā pausto emocionālo sūtījumu (Brice, 2013, 16-17).

L.Lasmane savā grāmatā “Muzikālā audzināšana pirmsskolā” apgalvo, ka ”5 gadus vecam bērnam būtu jādzied a cappella grupā, jāzin dziesmām vārdi (3-5 panti), tie var izdziedāt dažādus dzejolišus un pasakas, arī tautasdziesmas, 5-6 gadu vecumā spēj nodziedāt melodiju viņiem ērtā diapazonā” (L.Lasmane, 2012, 47). Līdzīgs skatījums ir B.Bricei, kura arī izstrādājusi kritērijus 5-6 gadus vecu bērnu muzikalitātes noteikšanai, un tie nosaka, ka bērni šajā vecumā var atpazīt dažādas skaņas, skandē četrindes izmantojot gan mūzikas instrumentus to pavadījumam, gan skanošos žestus kurus spēj apvienot arī ar dziedāšanu, spēj saklausīt un atšķirt melodijas virzību, ar interesi iesaistās mūzikas instrumentu izgatavošanā, pēc tam tos izmantojot lai spēlētu, improvizētu dažādus ritmus uz tiem, kā arī iesaistīties rotaļās (Brice, 2009, 23-24).

Ir nozīmīgi un ļoti būtiski, lai bērns attīstītu savu muzikalitāti, neskatoties uz to vai tas sāks darīt tikai 5 gadu vecumā, vai agrīnā vecumā. Svarīgi ir, lai tas notiek ar dažādiem muzikālās darbības veidiem, kas bērnam sagādā prieku, viņš ir ieinteresēts un uz sadarbību vērsts, darboties gribošs.

1.3. Rotaļas jēdziena skaidrojums

Rotaļa bērnam ir prieks, ar to tiek attīstīta bērna personība, gūtas jaunas iemaņas. Tā palīdz izzināt bērna intereses, viņu vajadzības, vēlmes .

Latviešu kultūras mantojumā blakus zināmām dainām, tautasdziesmām, mīklām un dejām, nozīmīga vieta tiek atvēlēta rotaļām. Rotaļai ir nozīmīga vieta pirmsskolas izglītības sistēmā, kur tā ieņem galveno lomu mācīšanās procesā (Lasmane, 2012, 60).

Rotaļa ir bērniņas valoda, noteikta darbība, kas sākas bērna agrīnajos gados un pavada cilvēku visu viņa mūžu. Rotaļa ar savām daudzpusīgajām funkcijām spēj bērnos raisīt

valodas apguvi, dažādot savstarpējo attiecību pieredzi, iepazīstina ar morāles normām, pilnveido intelektuālās darbības, bērns atklāj savas vēlmes un vērtības, pauž savu attieksmi (Stangaine, 2015, 24).

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā teikts, ka „rotaļa ir interesanta, izklaidējoša rakstura nodarbība grupā laika īsināšanai, atpūtai, redzesloka paplašināšanai, pozitīvu attiecību veidošanai vai kādam noteiktam mācību mērķim; svarīga mācīšanās darbība bērniem pirmsskolas un jaunākajā skolas vecumā, bērības būtiska sastāvdaļa, bērna attīstības un audzināšanas pamatveids. Ar rotaļām bērni vispusīgi izkopj un pilnveido savus fiziskos un garīgos dotumus un dotības. Tā ir viena no netiešo pedagoģisko prasību izpausmes formām. Jūtu, domāšanas un jaunrades skola” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 150).

Rotaļas jēdziens tiek interpretēts dažādi un arī skatīts no dažādiem skatu punktiem, bet saistošs ir L.Lasmane definējums, kur tiek minēts, ka rotaļa ir tā, kas rada bērnam emocionālu pamatu un komfortu, tas ir veids kā bērns var izteikt savu pārdzīvojumu, ļauj realizēt sevi un rod iespēju iepazīt pasauli (Lasmane, 2012, 56).

Psiholoģijas vārdnīcā rotaļa tiek skaidrota kā „aktivitāte, kas sniedz gandarījumu neatkarīgi no rezultāta; nenopietna un nemērķtiecīga darbība, viena no pamatīpašībām un izdomāta situācija. Tikpat svarīgi ir bērnu brīva vēlmju izteikšana, iniciatīva un nenoteiktība. Rotaļā notiek iemaņu un prasmju attīstība, pieaugušā darbības imitācija un manipulācija ar aizvietojošiem priekšmetiem. Dažreiz šo aizvietošanu saprot kā bērnu iztēles bagātību” (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 124).

D.Dzintere un I.Stangaine uzskata, ka rotaļa un bērns ir nedalāmi jēdzini, tā ir bērības pavadoņa un bērna dzīvesveids, kurā tiek apgūta jūtu un izjūtu pasaule, kurā bērns domā, runā, sacer, izpilda lomu, smejas, līdz ar to mācās (Dzintere, Stangaine, 2005, 4). Bērni ir ļoti aktīvi it sevišķi pirmsskolas vecumā un B.Brīce min, ka rotaļas un spēles var apmierināt šo bērna vēlmi kustēties, rast prieku un zināšanas, kustību iemaņas, attīsta dažādas bērna prasmes un iemaņas. Un neatkarīgi kāda veida rotaļa tā ir - didaktiska, muzikāla vai kustību, bērns tajā apgūst zināšanas un mācās (Brīce, 2011, 5). Visos šeit minētajos skaidrojumos pamatā rotaļa tiek definēta kā bērības būtiska sastāvdaļa, kurā bērns gūst prieku, un pielietojot dažādas rotaļas un to veidus varam pilnveidot un attīstīt bērnu.

Jautras un izglītojošas rotaļas bērniem palīdz augt un mācīties daudzos veidos, tās palīdz bērniem izzināt un pilnveidot sevi. Arī M.Alī pauž atziņu un uzsver, ka rotaļājoties bērnam nepieciešama kustību brīvības un drošības izjūtas, tiek regulēta uzmanība, izturība, un prieks ko rotaļa sniedz ir bērna iekšēja nepieciešamība (Alī, 2009, 14).

Rotaļas daudzveidīgās funkcijas rotaļājoties izmanto netikai bērni, bet arī pieaugušie, kas arī rotaļājas, rotaļā priecājoties par dažādiem notikumiem un lietām, rada un mācās, kā arī fantazē, izspēlē dažādus ar ikdienu saistītus notikumus un atpūšas (Dzintere, 2000, 30).

Šo daudzveidīgo funkciju dēļ, rotaļas tiek izmantotas kā bērna attīstības un mācību līdzeklis, kur rotaļa var būt kā :

- “bērna patstāvīga aktivitāte,
- bērna dzīves organizācijas forma,
- bērna pašizteikšanās līdzeklis,
- bērna attīstības izzināšanas līdzeklis,
- bērna attīstības korekcijas līdzeklis” un no tā cik veiksmīgi un daudzpusīgi tās tiek pielietotas būs atkarīga bērna pašattīstība (Dzintere, Stangaine, 2005, 18).

Dzintere ir izdalījusi četras rotaļu funkcijas, kuras tiek minētas kā bērna pašattīstības sekmētājas (Dzintere, 2005, 19). Pirmā - izglītojošā funkcija, kas attīsta bērna veselumā, vienlaicīgi to audzinot un mācot. Tai seko bērna dzīves organizācijas funkcija, kur bērns ar rotaļas palīdzību mācās sevi nodarbināt, arī pieaugušais reizēm pārņem šo formu un izmanto. D.Dzintere kā trešo min- bērna attīstības diagnostikas funkciju, kur visslabāk redzamas bērna vajadzības, vērtības un interese, rotaļa ir brīva, aktīva un bērnam saistoša. Kā pēdējā tiek minēta- terapijas funkcija, jo tā bērnu iepriecina, nomierina, iedrošina, tai ir plašs pielietojums, jo tiek izmantota gan ģimenē, gan pirmsskolas izglītības iestādē, gan reizēm to izmanto arī psihologi kā attīstības korekcijas līdzekli (Dzintere, 2005, 19).

Kā min D.Dzintare, tad rotaļai ir divas puses, kur vienai pusei piemīt brīvība, savukārt otrai pusei stingra reglamentācija kurā ir negrozāmi noteikumi, kurus rotaļu dalībnieki ievēro un izpilda. Praksē ir izdalītas vairākas rotaļu grupas:

- simboliskās un radošās rotaļas, kuras bērni rada paši balstoties uz savu pieredzi;
- pieaugušo izdomātas rotaļas ar izglītojošiem uzdevumiem;
- rotaļspēles, kuri noteikumi virzīti uz bērna radošo pašizpausmi un pašizaugsmi (Dzintere, 2000, 32).

Radošajā rotaļā īstenojas bērnu vēlmes un ieceres. Tās tiek dēvētas dažādi, gan par fantāziju, gan bērnu izdomātām rotaļām, kur bērns darbojas, rada, domā (Dzintere, Stangaine, 2005, 72). Rotaļā savijas realitāte ar izdomu, šeit bērns fantazē un dzīvo ilūziju pasaulē atbilstoši savām vajadzībām darbojas, vissvairāk tiek spēlētas tādas rotaļas, kas skar sadzīves tēmas, kur bērns uzņemas kādu lomu atveidojot to. Tās raisīs bērnos iztēles bagātību, būs daudzveidīgas, interesantas, kur bērnam ir iespēja pētīt, attīstīt dažādas idejas, domu gājienus

un viss ko bērns dara ir pieņemams (Dzintere, 2000, 32-33). Lai rotaļas sasniegtu vēlamu rezultātu tām jābūt bērnu interesēs balstītām un vecumposmu atbilstošām.

Radošās rotaļas ieņem svarīgu lomu bērna ikdienā, un tajās var redzēt, dzirdēt visu, kas bērnu satrauc, par ko bērns domā un pārdzīvo. Bērni izdzīvo savas problēmas, tādēļ izprotot rotaļas milzīgo spēku, iespējams izprast bērnu, tā iekšējo pasauli (Pučure, 2000, 42).

Pirmsskolas vecumā, bērni daudz izspēlē šāda veida rotaļas, jo atrodas tādā kā "citā pasaulē", kur var darīt visu, aizbraukt kaut uz mēnesi, var iesaistīties interesantos notikumos, un bērns var būt tāds kāds viņš ir, tas spēj izdomāt vissneparastākos rotaļu scenārijus un būt tā centrs. Radošā rotaļa ir pašu bērnu radīta, kas attīstās pakāpeniski ar bērna līdzdarbošanos tajā (Dzintere, Stangaine, 2005, 73).

Lai rotaļās bērni gūtu pozitīvas emocijas un pārdzīvojumus, un tā būtu sekmīga, ir jāievēro daži nosacījumi, kas paredz, ka rotaļai jābūt tādai kur dalībnieki piedalās no sākuma līdz beigām, skaidri definēts pats rotaļas sākums un beigas, rotaļas noteikumiem jābūt skaidriem, tām jābūt bērna vecumposmam atbilstošām (Lasmane, 2012, 61). Rotaļu piedāvātajam materiālam ir jābūt tādām, kas konkrētā situācijā ir nepieciešams, interesants, lai ar to darbotos, bet kā novērots, tad vislabāk ar bērnu līdzdzīvotie, kas bērnam būtu kā pozitīva dzirksts, kas tos aizrauj, un emocionāli atver. Bērnam piedāvājot daudzveidīgas rotaļas var sekmēt bērna pozitīvās emocijas, un sekmīgāk būs vērojama viņa attīstība (Miltiņa, 2008, 136, 138-139). Ar rotaļas palīdzību bērni apgūst un attīsta svarīgas prasmes, kuras viņi turpinās izmantot visu mūžu. Problēmu risināšana, radošums un vēlme riskēt ir tikai dažas no prasmēm, kas tiek attīstītas ar rotaļas palīdzību. Rotaļas saītās ar sava veida jautrību un neatkarīgi vai tā ir organizēta vai nestrukturēta darbība, tās ieņem svarīgu lomu bērnu dzīvē. Rotaļa ir svarīga un mūzika ir viens no labākajiem rotaļu veidiem (Makiroja, 2021).

Vērojot pirmsskolniekus ikdienā, secinu, ka bērni aktīvi iesaistās dažādās rotaļās un tādēļ varu piekrist apgalvojumam, ka tā ir viņu neatņemama ikdienas sastāvdaļa. Ir dažādas rotaļas, ar dažādiem mērķiem un uzdevumiem, bet svarīga nozīme jebkura veida rotaļā ir bērnu savstarpējai sadarbībai. Arī D.Dzinterei un I.Stangaine uzskata, ka bērnu sadarbība tieši rotaļās veidojas pakāpeniski. Sākumā atrodies līdzās, bet nesadarbojas, laika gaitā parādās rotaļas, kur bērniem kopīgs kļūst saturs vai kāda rotaļlieta (Dzintere, Stangaine, 2005, 132).

Rotaļa ir tā, kur bērnam dota brīva vaļa izpausties un bērna aktivitāte rotaļās var izpausties dažādos veidos. Rotaļu vertība ir bērna vēlme uzzināt ko jaunu, sadarbība ar rotaļbiedriem un pieaugušajiem, radošums un patstāvība. Rotaļa ir tā, kas var sekmēt šo bērna radošuma attīstību, līdz ar to pilnveidojas arī bērna personība (Brice, 2013, 11-12). Bērnība ir

laiks, kad veidojas bērna personība, kas sakrīt ar intensīvāko rotaļu laiku, kur bērns darbojas paša izvēlētā brīvā darbībā, izpaužot savu ES, attīstot personību un veicinot emocionālo, gribas un prāta attīstību (Pučere, 2000, 37). Rotaļā bērns veido komunikācijas iemaņas ar pārējiem vienaudžiem, tādā veidā bērns gūst prieku, emocionālo atsaucību no citiem un atziņu, ka tiek pieņemts un ir citiem interesants (Eden, 2008, 23).

I. Pučere pētot Dž. Mīda atziņas par rotaļu, secina, ka pirmsskolas periodā galvenā bērna darbība noris ar rotaļas palīdzību, bērns apjauš savas stiprās un vājās puses, izzina apkārt notiekošās lietas, un notiek pašrealizācijas procesu attīstība un pilnveide. Rotaļu pasaulē bērns ir brīvs, tādēļ rotaļas funkcijas ir plašas un ietver dažādas sfēras, tādejādi sekmējot bērna pašapziņu. Ar rotaļas palīdzību, kas ir bērna pašapziņas sekmētāja bērns mācās pieņemt sevi, apzinoties un izprotot savas emocijas, veicina savu pašvērtējumu, nodrošina piederības sajūtu ģimenei, bērnudārza grupai, tiek veicinātas socializācijas prasmes, tā sniedz pašrealizācijas un pašizpaušmes iespējas (Pučere, 2000, 40).

Rotaļa ir vadošais pirmsskolas vecuma bērnu darbības veids, kur bērns gūst dažāda veida pieredzi, kas var būt noderīga vēlākā laika, dzīves periodā, tā attīsta runu, tā ir kā audzināšanas, mācīšanas un attīstības līdzeklis, tā ir bērna ikdiena jebkurā laika gājumā, tā iepazīstina bērnu ar pieaugušo pasauli (Plaude, 2011, 136).

Sākotnēji bērns mācās no citu piemēra, viņi kā sūklīši uzsūc visu ko redz savā ģimenē, kur vecāki ir viņu paraugs. T. Seldins pauž viedokli pētot M. Montesorī mācīšanas metodes, kas sakrīt ar daudziem citiem pedagogu un zinātnieku viedokļiem, ka ar rotaļas palīdzību, kas pirmsskolā ir galvenais darbības veids var tikt apgūtas daudzas lietas, piemēram, pieklājīgu uzvedību un labas manieres var apgūt piedāvājot bērniem iesaistīties dažādās lomās rotaļās (Seldins, 2017, 134).

Pirmsskola bērns atrodas nepārtrauktā darbīgā vidē, ar rotaļas palīdzību tiek izkoptas viņa prasmes un spējas (Lasmane, 2012, 7). Apzinoties, ka dažādas rotaļas, tai skaitā arī muzikālās rotaļas ir bērnam tuvs un piemērots darbības veids, ar tās palīdzību visas dienas garumā bērns nepiespiestā, bet darbīgā veidā apgūst dažādu diferencētu saturu, veidojas bērnu attieksme pret dažādām lietām, to parādībām, pret sevi un citiem. Ar rotaļas palīdzību bērns pagūst prasmes, kas veicina sevis iepazīšanu, sakarsmi, mudina pieņemt lēmumus, kā arī risināt problēmas, ja tādas radušās, mudina bērnus domāt un radīt. Rotaļas mērķis ir pedagoģisko procesu padarīt rotaļīgāku, lai bērns tajā justos brīvi, nebaidītos kļūdīties tādā veidā arī pilnveidotu sevi un savas prasmes, radoši izmantotu jau savu esošo pieredzi (Anspoka, Birzgale, Dzērve, Gribuste, Leite, 2018, 9). Arī muzikālajās rotaļās gūtās zināšanas

pašāpliecinājumam- es arī to varu, kas 5-6 gadīgiem bērniem ir nepieciešams, tas prasa arī uzmanības un dzirdes koncentrēšanos (Lasmane, 2012, 116).

Muzikālajās rotaļās tiek apvienota dziedāšana ar kustībām, tās ir arī rotaļas mūzikas pavadījumā. Arī B.Freimane dalās domās, kas sakrīt ar iepriekš minēto, ka muzikālajās rotaļās ir apvienota rotaļa ar dziedāšanu, un rotaļas kurās tiek izmantoti ritma un mūzikas instrumenti. Lai bērniem nekļūtu garlaicīgi, jāveicina daudzveidīgu muzikālo rotaļu pielietošana mācību procesā, jo rotaļa veicinās dažādu muzikālo spēju attīstīšanos, kā arī sekmēs bērna saskarsmes spējas (Freimane, 2008).

Muzikālo rotaļu pamatu veido tautasdziesmas, kas tiek dziedātas, un papildinātas ar dažādām kustību improvizācijām, tām raksturīga brīvība nepiespiestība un jautrība. Tiek izšķirtas dziedamās rotaļas un rotaļas bez dziedāšanas. Tās tiek iedalītas:

- sižetiskās rotaļās, kurās notiek aktīva darbība, kas saistīta ar ķeršanu un bēgšanu, tai skaitā ar darba tematiku saistītās rotaļas;
- sadzīves rotaļas, kurās tiek apspēlēta ģimenes tēma;
- ornamentālas rotaļas kur kustības iezīmejas neatkarīgi no dziesmas teksta (Lasmane, 2012, 62).

Pirmsskolā muzikālās audzināšanas mērķis ir bērns kuram ir iespēja pilnveidot savas cilvēciskās un intelektuālas vērtības ar dažādām muzikālām darbībām (Brice, 2013, 4), kā arī bērns kuram ir iespēja iepazīt vēl nezināmo, bet brīnišķīgi skanošo mūzikas pasauli, kas pilnveidos bērna personību ar jaunām lietām (Bičuka, Grasmane, PAGRABA, 2003, 60) un jāatceras, ka muzikālā darbība ir process, kas ir svarīgāks nekā pats rezultāts (Brice, 2018, 12).

Arī M.Bičuka pauž atziņu, ka raisot bērniem vēlmi iesaistīties dažādās muzikālajās darbībās, kur iespējamas kustības mūzikas pavadījumā, to improvizācija, kā arī izspēlēt dažādas muzikālās rotaļas, kas tiek pielietotas pedagoģiskajā mācību procesā pirmsskolā un ievēd bērnu mūzikas pasaulē, tajās tiek pilnveidotas bērna muzikālās spējas, kā arī bagātināta viņa iekšējā pasaule, tās ir ka palīgs, lai kopumā veicinātu bērna muzikālo attīstību (Bičuka, 2003, 83, 86). Tās var pielietot jebkurā dienas cēlienā, jebkurā nodarbībā, jebkurā mācību jomā un kā spriež B.Brice tad muzikālajās rotaļnodarbībās jābūt priekam, aizrautībai, garīgai labsajūtai, pieaugušā cilvēka pozitīvai attieksmei, kas veicina bērnu interesi par mūziku, motivē tos patstāvīgai muzikālai darbībai veicinot bērna pašrealizāciju un radošumu, jārada interese par muzikālām rotaļām ar kuras palīdzību tiks veicināta bērna vispārējā un psihisko procesu attīstība, sekmēta kustību koordinācija un ķermeņa plastika, tiks uzlabota bērns

vispārējais veselības stāvoklis un bērns gus prieku no savas radošās darbības (Brice, 2013, 13).

Muzikālā rotaļa sākotnēji atraisa bērnam kustību prieku un L.Lasmanes skatījumā tiek skatīta kā aktīva un radoša darbība, kur dziesmas raksturs tiek attainots ar kustību palīdzību un tā darbības forma ir bērniem interesanta un veicina tā attīstību (Lasmane, 2012, 58). Pirmsskolā muzikālās audzināšanas mērķis ir bērns kuram ir iespēja pilnveidot savas cilvēciskās un intelektuālas vērtības ar dažādām muzikālām darbībām (Brice, 2013, 4), kā arī bērns kuram ir iespēja iepazīt vēl nezināmo, bet brīnišķīgi skanošo mūzikas pasauli, kas pilnveidos bērna personību ar jaunām lietām (Bičuka, Grasmāne, Pagarba, 2003, 60) un jāatceras, ka muzikālā darbība ir process, kas ir svarīgāks nekā pats rezultāts (Brice, 2018).

Katrai rotaļai, arī muzikālajai ir savs mērķis, kas ir rotaļas kodols, uzdevumi ar izzinošu (aptver kustības, zināšanas, muzikāli radošās darbības) un audzinošu funkciju (sadarbība, saskarsme un telpas izpratne), kā arī iecere. Savukārt pēc klasifikācijas rotaļas tiek iedalītas:

- instrumentālās mūzikas pavadījumā (sižetiskās ar noteiktu personāžu un darbību, un kustību- nesižetiskajās),
- rotaļas ar dziedāšanu - dejās un rotaļās ar dziesmu interpretēšanu (Lasmane, 2012, 58-59).

Bērniem patīk kustības, tā ir viņu dabīga vēlme - kustēties, un kustības papildinot ar melodiju, vai kādiem saistošiem, bērniem interesantiem tēliem radīsim noturīgu interesi par tām. Rotaļas varam papildināt arī ar dažādiem skaņu un mūzikas instrumentiem, mācot bērniem atšķirt trokšņus, izprast dažādo skaņu pasauli. Bērniem ir apbrīnojama prasme rīkoties spontāni, kas bieži novērots, kad bērni izdzird skanam mūziku. Nav nepieciešamība viņus mudināt uz kustību, dziedāt un dejot, jo tas notiek pats par sevi (Brice, Bajarune, 2011, 5-6).

Muzikālo rotaļu daudzveidīgums ir tas, kas nodrošina bērna attīstību dažādos aspektos gan muzikālos dotumus, gan arī tiek attīstīta zinātkāre, prasme domāt (kas pēc jaunās kompetencēs balstītās izglītības ieteikumiem ir ļoti svarīgi) un komunicēt. Muzikālās rotaļas arī sekmē bērna radošumu (Brice, 2013, 11).

Bērna radošums izpaužas arī muzikālajās ritma rotaļās. Tās ir tik daudzveidīgas, ka pielietojamas dažādās situācijās, un ietverot konkrētus uzdevumus tiek pilnveidota ritma izjūta bērniem. Ritms ir mūzikas pamats, kas sekmē bērna kustību koordinācijas, attīstību kopumā, runu, uzmanību, uztveri, domāšanu. Ritma izjūtai pirmsskolas vecumposmā

jāpievērš liela uzmanība, jo šis ir laiks kad bērnam tā attīstās. Tās ir daudzveidīgas un viegli iekļaujamas, tās var izmantot rīta aplī, vai vienkārši priekam, vērtības un veiklības sekmēšanai. Regulāra, veiksmīga ritmiskā rotaļdarbība mijiedarbojoties ar citiem muzikālās darbības veidiem, var parādīt bērnu straujo izaugsmi ritma rotaļu kontekstā (Brice, 2019, 25-26).

Muzikālās rotaļas var papildināt gan ar ritma vingrinājumiem, gan mūzikas instrumentiem un arī skanošajiem žestiem, kas rotaļas padarīs vēl izteismīgākas un bērniem būs radoša atklāsme (Lasmane, 2012, 26-27). Šo radošo darbību un pašizpaušmi sekmēs muzicēšana kurā bērns iesaistās jau no agrīna vecuma, ieklausoties mūzikas ritmā, grabinot dažādus grabuļus un kociņus, kā arī izmantojot citus skanošos rīkus, kas atrodami mājsaimniecībā. Ritma instrumentu spēle padarīs interesantu jebkuru dziesmu, jo skaņu rīku un ritma kociņu spēli var dažādot un pielāgot bērnu vajadzībām un interesēm (Brice, 2012, 2).

Jebkurā vecumposmā muzikālajās rotaļās var izmantot un papildināt tas ar skanošajiem žestiem, kur vispirms apgūst plaukstu sasitienus, vēlāk dažādojot uz kaut ko sarežģītāku, piemēram, dūri pret dūri, kāju piesitienus, piesitienus pa stilbiem. Radošs skolotājs piedāvās bērniem arī dažādas skanošo žestu kombinācijas (Lasmane, 2012, 26-27). Dažādu skanošo žestu izmantošana, kā kāju piesitieni, plauksta, kociņu sakandināšana, improvizētas dažādu priekšmetu radītās skaņas ir tās, kas liks bērnam ieklausīties, tādejādi veidos bērna dzirdes uztveri (Lasmane, 2012, 117).

B.Brice pētot dažādu autoru atziņas par skanošajiem žestiem secina, ka regulāri izmantojot tos bērniem attīstās ķermeņa koordinācija, tiem ir iespēja muzicēt kolektīvā, kur kopīgi tiek apgūtas vienkāršas un reizēm arī sarežģītas ritmiskās figurācijas, un pats galvenais, ka piedalās visi bērni neatkarīgi no tā kāds ir viņu muzikālās attīstības līmenis un kopīgi improvizējot attīstās bērna radošais talants (Brice, 2009, 14).

Ritms ir neatņemama mūzikas sastāvdaļa un bērns to visslabāk izjutīs, ja būs tās aktīvs līdzdarbotājs, piemēram muzikālajā rotaļā, kur paši ir rotaļu tēli, kas izspēlē un būvē ritma zilbes (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 80). L.Lasmane savos novērojumos secinājusi, ka ritma vingrinājumi ļoti nepieciešami, jo tā izpildes laikā attīstās motorās un koordinācijas prasmes, bērns izprot, sadzird tempu un dinamiku un min, ka lai attīstītu ritma izjūtu pirmsskolā darbā ar bērniem var izmantot dziedāšanu, muzikāli ritmiskās kustības, dažādot mūzikas instrumentu spēli izmantojot arī dažādus skaņu rīkus (Lasmane, 2012, 71).

Muzikālie ritma rotaļu veidi var būt dažādi, katram bērna vecumposmam jāpiemeklē atbilstošs, šeit pieminētie vairāk attiecas uz 5-6 gadus veciem bērniem, proti, tie ir :

- skandēšana un runas rotaļas,
- dziedāšana un ritmiskā darbība,
- ritms kustībās un mūzikā,
- didaktiskās ritma rotaļas (Brice, 2019, 25).

Runas muzicēšana arī ir viens no ritma rotaļu veidiem, kas attīsta bērna muzikalitāti. Tā pamatā ir kāds skaitāmpants vai dzejolis kurš tiek skandēts, nevis dziedāts, un šīs ritma rotaļas bērnos izraisa patiesu prieku un jautrību, jo tās iespējams dažādot gan ar bērnu pašu izdomātiem un sacerētiem skaitāmpantiem, gan interesantiem un dažreiz pat smieklīgiem vārdu savienojumiem, jautrām atskaņām, kas pārtop skaitāmpantā. Šīs rotaļas ir kā palīgs bērnu dzirdes un ritma izjūtas attīstībā, un tās ir neatsverams palīgs artikulācijas, dikcijas, ritma izjūtas, atmiņas attīstībā, kā arī tās bagātina un papildina bērna vārdu krājumu (Brice, 2018, 9-10).

B.Brice iesaka ritma rotaļas izmantot bieži iekļaujot tās dažādās ikdienas aktivitātēs, lai attīstītu ritma izjūtu, kustību koordināciju un reakcijas spējas (Brice, 2013, 12). Nereti iesākumā pavisam mazs ritma vingrinājums, var pārtapt muzikālā priekšnesumā, ja tam pievieno instrumentu spēli vai skanošos žestus (Lasmane, 2012, 26).

Par pamatu ņemot šo runas skaitāmpantu, mēs varam bērnu iesaistīt radošā darbībā, kur skaitāmpants var pārtapt par muzikālu orķestri izmantojot mūzikas instrumentus, skaņu rīkus, kā arī par rotaļu, dziesmu vai deju (Brice, 2019, 30-31). Pasaule mums apkārt ir skaņu pilna, tā aptver gan dabas, gan vides radītās skaņas (Brice, 2018,18).

A.Līduma pauž viedokli, kas sakrīt ar daudzu citu mūzikas pedagogu teikto, ka bērnam ir nozīmīga skaņu pasaule, ko apliecina mūzikas psihologu veiktie pētījumi par muzikālo dzirdi (Līduma, 2015, 136). Meklējot skaņas mums apkārt neatkarīgi no tā vai tās ir sadzīves priekšmetu radītās skaņas vai tās, kas rodas nočīkstot durvīm, vai nočaukstot lapām lielajā lapu kaudzē rudenī.

Ieklausoties tajās varam secināt, ka katra no tām var radīt mūziku, sasaistot tās ar muzikālajām skaņām un ritmiem (Brice, 2018, 16). L.Lasmane iesaka 5-6 gadus veciem bērniem dzirdes attīstību virzīt skaņkārtas pakāpju izjūtas pilnveidošanu, jāiepazīstina ar minora skaņkārtas skanējumu, saklausīt to klavieru izpildījumā, dažādos skaņdarbos, dziesmās (Lasmane, 2012, 117).

Rotaļas var spēlēt arī mūzikas pavadījumā, tās dod iespēju bērniem interesantā veidā iepazīt instrumentālo mūziku, tādejādi pilnveidojot savu muzikalitāti. Muzikālajās rotaļās kurās tiek izmantoti mūzikas instrumenti bērnu iztēlei nav robežu, šeit viņš tiek pieņemts un

var justies brīvi, tas ir aizraujošs veids, kā attīstīt bērna muzikalitāti, pieveršot viņa uzmanību dažādām skaņām, iepazīstot dažādu mūzikas instrumentu skaņu īpašības, arī bagātinot savas emocijas un attīstot fantāziju (Brice, 2018, 16-17).

Muzikālajās rotaļās pielietojamo mūzikas instrumentu klāsts var būt diezgan plašs, sākot no dažādām perkusijām (zvārguļi, marakasi, šeikeri, ritma kociņi un tamburīni), dažādu bungu pielietojums, ko var pagatavot arī paši, nav jābūt profesionālam mūzikas instrumentam, kā arī tautas mūzikas instrumentiem būtu jābūt, piemēram, trejdeksnim, bungām un sietiņam. Iepazīstināt bērnus un izmantot vajadzētu arī melodiskos mūzikas instrumentus - blokflautas, ksilofonus un metalofonus (Brice, 2013, 45).

Kā redzams muzikālo instrumentu izvēles iespējas ir diezgan plašas, tāpat arī muzikālas rotaļas ir daudzveidīgas un ar plašu pielietojamo spektru. Muzikālās rotaļas nav iedomājas bez dziedāšanas, un kā zināms bērna vispārējā attīstībā tai ir ļoti liela nozīme, tā spēj ietekmēt gan garīgo, emocionālo tā fizisko cilvēka labklājību. Dziedāšana ir pamatu pamats, kurai seko citas muzikālās prasmes (Brice, 2013, 56).

Muzikālajām rotaļām ar dziedāšanu nepieciešama organizēta uzmanība, tā ir viena no muzikālās audzināšanas darba formām, kas tiek uzskatīta par svarīgu un nozīmīgu (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 67), tā pārsvarā izraisa bērniem pozitīvas emocijas un tā tā var būt kā patstāvīga dziedāšana vai kā piebalsojums pieaugušā dziedājumam, tā pakāpeniski bērns attīsta savas dziedāšanas iemaņas. Rotaļām ar dziedāšanu ir plašas izmantojamās iespējas, tās var pielietot dažādos dienas cēlienos, jo „izteiksmīga runāšana, skandēšana un emocionāla dziedāšana ir tās atslēgas, kas attīsta vienlaikus bērnu fonemātisko un muzikālo dzirdi” (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 17).

A.Līduma min, ka “dziedāšana ir māksla ko apgūst pakāpeniski” (Līduma, 2015, 144). Dziedāšanai bērna vispārējā muzikālā darbībā ir nozīmīga loma, jo dziedātprasmei jābūt labi izstrādātai, bērniem jā māca mīlēt savu balsi kā instrumentu, mācoties dziedāšanas pamatiemaņas, piedomāt pie tā, lai dziesma skanētu mūsu ikdienā, tāpat arī ar dziedāšanu. Dziedot ikdienas attīstīsies bērna vokālās spējas, ritma izjūta, kā arī artikulācija un dikcija. (Brice, 2013, 58).

B.Brice atsaucoties uz pedagoģijas zinātni doktores D.Dzinteres un R.Kaņepējas paustām atziņām atzīmē, ka jebkura rotaļa, tai skaitā muzikālā rotaļa :

- “rada bērniem emocionālu komfortu, līdzsvaru un apmierinājumu, brīvības un drošuma izjūtu;
- ļauj realizēt sevi, apjaust savu veiklību;

- darbojoties bērns iepazīst pasauli;
- rotaļā bērns izsaka savus pārdzīvojumus;
- rotaļā mazais netieši mācās un attīstās” (Brice, 2007,7).

Apkopojot visu iepriekš minēto, secinu, ka muzikālā rotaļa pirmsskolā ieņem svarīgu lomu ne tikai muzikālajās nodarbībās, bet arī citos ikdienas cēlienos, kur bērnus uz to mudina grupas skolotājs. Muzikālo rotaļu daudzveidībā bērni rada prieku, jūtas brīvi un nepiespiesti, saņem pozitīvas emocijas, kā arī veido savstarpējo sadarbību, apgūst zināšanas. Rotaļas ir dažādas un pielietojot šos dažādos rotaļu veidus ikdienas ritumā, bērniem tiks dota iespēja attīstīt un pilnveidot savas spējas. Rotaļa ir galvenā pedagoģiskā procesa organizācijas forma pirmsskolā, un bērni tajās iesaistās ar prieku. Muzikālajās rotaļās vērojama arī bērnu radošo procesu attīstība .

2. Pedagoģiskā pētījuma plānošana un iegūto rezultātu analīze

2.1. Pedagoģiskā pētījuma bāzes un metožu raksturojums

Pētījums tiek veikts Dienvidkurzemes novada pašvaldības "X" pirmsskolas izglītības iestāde, kurā ir divpadsmit grupas un pedagoģisko procesu nodrošina 24 skolotāji, 12 skolotāju palīgi, 2 mūzikas skolotājas un sporta skolotājs. Ir pieejams atbalsta personāls, kā, piemēram, logopēda nodarbības bērniem ar valodas attīstības traucējumiem, kā arī speciālā un sociālā pedagoga atbalsts. Lai pārbaudītu iegūtās teoretiskās atziņas, tikai veikts pedagoģiskais pētījums laika posmā no 2021 gada septembra - 2021 gada novembrim, un tajā piedalās 18 bērni no kuriem 11 ir meitenes un 7 ir zēni, vecumā no 5-6 gadiem. Pētījumā iekļauto bērnu vārdi ir mainīti.

Pētījums tiek realizēts dažādos dienas momentos, gan nodarbību laikā, gan brīvajos brīžos, gan mūzikas nodarbībās, kuras notiek divas reizes nedēļā, un tajās piedalās mūzikas un grupas skolotājs. Vide kurā bērni pavada lielāko dienas daļu ir iekārtota atbilstoši viņu vecumposmam un vajadzībām, tā ir plaša un gaiša, bērniem ir iespēja ārpusnodarbību laikā darboties dažādos centros, kur pilnveidot savas zināšanas, veikt eksperimentus, nodoties radošām izpausmēm. Grupā ir iekārtots arī mūzikas stūrītis, kurā iespējams darboties spēlējot mini klavieres (grupā ir arī īstas klavieres, kuras grupas skolotāja spēlē, kad tiek dziedātas dziesmas un iets rotaļās), mūzikas instrumentus, kā, piemēram, ritma kociņus, dažādus šeikerus, grupā pieejamas pat kokles, kuras bērni labprāt izmanto. Šajā grupā mūzika ieņem svarīgu un nozīmīgu lomu. Šeit tiek dziedātas dziesmas visas dienas garumā, netikai muzikālajās nodarbībās, tiek skaitīti dažādi skaitāmpanti, kuri tiek papildināti ar dažādiem mūzikas instrumentiem un skanošajiem žestiem, tiek iets rotaļās, gan skolotāju, gan bērnu izvēlētām. Prieks, ka bērni ar prieku iesaistās muzikālajās darbībās, lai gan jāsaka, ka ir bērni kuriem tas īpašu prieku nesagādā.

Lai pierādītu pētījumā izvirzīto hipotēzi tika veikta izmēģinājuma darbība, izvēlētas atbilstošas pētījuma metodes, kā arī muzikalitāti veicinošas muzikālās rotaļas.

Kvalifikācijas darba ietvaros, tikai veikts pētījums, kur par pētījuma metodi tika izvēlēts - **pedagoģiskais novērojums**, kas pedagoģijas skaidrojošā vārdnīcā skaidrots kā: " mērķtiecīgs izziņas process, kurā ilgstoši vai atkārtoti vērojot, (ko) uzzina, secina, (kam)

izseko, (ko) uzmana. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzes, teorijas teorētisko pētījumu patiesumu u.tml. Pēc novērošanas tieši uztvertā informācija tiek apkopota, skaidrota, vispārināta” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 111).

Pamatojoties uz teorētiskā pētījumā gūtām atziņām par muzikālo rotaļu ietekmi bērna muzikalitātes veicināšanā tika izstrādāti muzikalitātes attīstības kritēriji skatīt 1.attēlā (sk. 1. attēlu), pēc kuriem vadoties tiks novērota un analizēta bērnu darbība muzikālajās rotaļās.

1.attēls. Muzikalitātes attīstības kritēriji un līmeņi

Kritēriji	Līmeņi		
	<i>Augsts (3)</i>	<i>Vidējs (2)</i>	<i>Zems (1)</i>
Emocionālā atsaucība	Bērns ar prieku dzied un līdzdarbojas, spēj muzikālajās rotaļās emocionāli atsaukties ar mīmiku, balsi un kustībām.	Bērns daļēji un ar skolotājas pamudinājumu dzied un līdzdarbojas, muzikālajās rotaļās, daļēji spēj emocionāli atsaukties ar mīmiku, balsi un kustībām.	Bērns daļēji un nelabprāt dzied un līdzdarbojas, nespēj muzikālajās rotaļās emocionāli atsaukties ar mīmiku, balsi un kustībām.
Ritma izjūta	Bērns spēj uztvert mūzikas ritmu un atveidot to kustībā muzikālajās rotaļās.	Bērns daļēji un ar skolotājas palīdzību uztver mūzikas ritmu un atveido to kustībās muzikālajās rotaļās.	Bērns nespēj uztvert mūzikas ritmu un atveidot to kustībās muzikālajās rotaļās.
Dziedāšanas pareizība	Bērns spēj nodziedāt melodiju pareizi intonējot skaņas, ieklausīties unisona skanējumā.	Bērns daļēji un ar skolotāja palīdzību spēj nodziedāt melodiju pareizi intonējot skaņas un ieklausīties unisona skanējumā.	Bērns nespēj nodziedāt melodiju pareizi intonējot skaņas, nespēj sadzirdēt unisona skanējumu.

Muzikalitātes attīstības kritēriji (sk. 1. attēlu) tika veidoti uz teorijā balstītām pedagoģu atziņām.

- **Emocionālā atsaucība**, kas ir muzikalitātes pamatā un pēc pedagoģu atziņām tiek secināts, ka bērna muzikālajā attīstībā svarīgi ir veicināt šo emocionālo atsaucību ar dziesmām un muzikālām rotaļām, kas veicina bērna vēlmi darboties un pašrealizēties, tādejādi sekmējot

bērna līdzpārdzīvojumu un līdzdarbošanos, izsakot savas emocijas mīmikā, kustībās, sarunās, muzikālajās darbībās un rotaļās (Līduma, 2015, Lasmane, 2012). Ar šo kritēriju tiks noskaidrota bērna emocionālā atsaucība, proti, vai dziedāšana izraisa viņā prieku un tas spēj emocionāli atsaukties ar mīmiku, balsi un kustībām, vai tikai daļēji tiek izpildīts kriteijs, vai arī bērns nespēj ar prieku iesaistīties dziedāšanā un emocionāli atsaukties tai.

- **Ritma izjūta** tiek izvirzīta par svarīgu muzikalitātes attīstības kritēriju, jo ritms ir mūzikas pamats. Bērni ritma un rotaļdarbību procesā pilnveido kustības koordināciju, uzmanību, veicina radošās izpausmes, mācās sadarboties cits ar citu, kas ir svarīgs nosacījums muzikālajās rotaļās (Brice, 2019). Ritma izjūtas sekmēšana sākas ar vienmērīgas ritmiskas kustības uztveri un izpildi kā, piemēram, soļošana (Vilde, 2013). Ar šo kritēriju tiks noskaidrots vai muzikālajās rotaļās bērns spēj uztvert mūzikas ritmu un atveidot to kustībā muzikālajās rotaļās, vai tas izdodas tikai daļēji, ar skolotājas palīdzību. Vai arī muzikālajās rotaļās bērns nespēj uztvert mūzikas ritmu un atveidot to kustībā.
- **Dziedāšanas pareizība** kā kritērijs tika izvirzīts, jo dziedāšana ir mūzikas metodikas pamatā (Lasmane, 2012). Pakāpeniski attītot dziedāšanas mākslu tiek veicināta muzikalitātes attīstība, jo dziedāšana ir vispieejamākais muzicēšanas veids (Līduma, 2015). Tā iedarbojas uz bērna personības emocionālo pasauli un domāšanas funkcijām. Rotaļās ar balsi sniedz iespēju iepazīt savu balsi, pārvaldīt to un lietot (Brice, 2013). Šis kritērijs ļaus konstatēt, vai bērns spēj nodziedāt melodiju pareizi intonējot skaņas, vai tas izdosies ar skolotāja palīdzību un tikai daļēji, vai arī kritērijs netiks izpildīts.

Šie minētie kritēriji tiks izvērtēti pēc līmeņiem: augsts līmenis (ja bērns realizē kritēriju), vidējs līmenis (ja bērns daļēji realizē kritēriju), un zems līmenis (ja bērns neizpilda kritēriju). Līmeņi tiks vērtēti ar punktiem:

- augsts līmenis- 3 punkti;
- vidējs līmenis- 2 punkti;
- zems līmenis- 1 punkts.

2.2. Pedagoģiskā pētījumā iegūto rezultātu apkopošana un analīze

Pētījumā tikai iesaistīti pirmsskolas izglītības iestādes "X" 18 bērni piecus un sešus gadus veci, 11 meitenes un 7 zēni. Pētījuma laikā kurš notika laika posmā no septembra līdz novembrim, lai pierādītu pētījuma hipotēzi: 5 - 6 gadīgu bērnu muzikalitātes attīstība būs sekmīgāka, ja pedagoģiskā procesā tiks izmantotas muzikālās rotaļas, bērnu muzikalitātes veicināšanai tika izspēlētas piecas muzikālās rotaļas, kurās pēc sākotnēji izvirzītajiem kritērijiem (emocionālā atsaucība, ritma izjūta un dziedāšanas pareizība) tika novēroti bērni, rezultāti apkopoti attēlos un apraktā. Muzikālās rotaļas un to apraksti ir sekojoši:

- B.Brice "Lēkājam pāri peļķēm";
- Ldz. "Sēņotāji un vāvere" D.Vītolas mūzika un apraksts;
- V.Heringa mūzika, B.Brices teksts " Uz priekšu un atpakaļ";
- I.Circene "Ābolpuikas";
- Latviešu tautas rotaļdziesma "Mucenieks".

NR.1. Muzikālā rotaļa "*Lēkājam pāri peļķēm*" (sk. 1.pielikumu). Lai veicinātu bērna emocionālo atsaucību muzikālai rotaļai, tā tika apgūta laikā, kad bērni apguva tēmu "Ūdens-dzīvības pamats". Rotaļa ir interesanta un bērniem saistoša, ar viegli uztveramu melodiju (pārsvarā tercās un kvartas lēcieni) un ritmisko zīmējumu (astodaļnotis, ceturtdaļnotis un astotdaļpauzes). Tās mērķis ir sekmēt bērna emocionālo atsaucību, kā arī pilnveidot ritma izjūtu, atveidojot to kustībās, kā arī dziedāšanas pareizību intonējot pareizi muzikālās rotaļas melodiju. Bērni ieklausoties skaņās ko radīja lietus, to lāsēm sitoties pa palodzi (rotaļas apguves laikā līst lietus) un aplūkojot dažādus atribūtus (lietussargs, gumijas zābaki, lietus peļķes, kas izgrieztas un ielaminētas, tās izliktas telpā pie zemes) paši nonāk pie secinājuma par ko būs rotaļa. Katra bērna veikspēja šajā rotaļā aprakstīta un rezultāts attēlots 2. attēlā (sk. 2. attēlu).

Edmunds šajā muzikālajā rotaļā spēj iesaistīties un daļēji emocionāli atsaukties tai, viņa uzmanību piesaistīja vārdi hop-hop, uz kuriem reaģēja ar smaīdu un plaukstas sasišanu. Ritma izjūtas un dziedāšanas pareizības kritērijus nespēj izpildīt, kam par pamatu ir viņa veselības diagnoze.

Elīzes emocionālā atsaucība vērtējama augsta, aktīvi, ar interesi un patīku iesaistījās rotaļā, spēj to uztvert, kā arī ritmu pareizi atveido kustībās, ievērojot pauzes un ritmisko

zīmējumu. Elīzei ļoti patīk dziedāt, bet nevienmēr izdodas noķert pareizo toni, melodijas virzienu. Novērota dziedāšana blakus toņos.

Nikijai un Violai daļēji izdodas visos kritērijos izpildīt nosacījumus. Bija redzams cik ļoti patīk lēkāt pa izveidotajām peļķēm, ka viss cits aizmirsās. Bet rotaļa ļoti patika abām meitenēm, lai arī neizdevās ar precīzu ritma atveidošanu kustībā un melodijas pareizu intonēšanu.

Lueta precīzi un intonatīvi tīri spēj nodziedāt melodiju, pareizi atveidojot ritmu un emocionāli atsaucoties ar mīmiku un balsi, rotaļa Luetai šķita gana smieklīga tādēļ prieks viņas sejā redzams visas rotaļas laikā.

Martai viegli izdevās dziesmas melodijas pareiza intonēšana, lēcieni izpildīti precīzi un tīri, spēj patstāvīgi ar mīmiku un balsi emocionāli atsaukties. Ritma izjūta jāpilnveido, jo to kustībā spēj atveidot tikai daļēji, par pamatu tam uzskatu, ka ir ritma neizjušana.

Jāsaka, ka Rūdi šī muzikālā rotaļa neuzrunāja, tādēļ arī nespēj tai emocionāli atsaukties, arī ritma zīmējumu atveidot kustībā neizdodas (tā pilnveidošanai tika izmantoti dažādi mūzikas instrumenti un dažādas pieejas), bet rezultāts neuzlabojās. Dziedāt intonatīvi pareizi spēj tikai daļēji, jo dziedāšana notiek vairāk citos toņos.

Arnis izrāda lielu interesi par šo rotaļu, kas atspoguļojas arī viņa emocionālajā atsaucībā daļēji spējot atveidot to ar mīmiku un balsi. Grūtības sagādā ritma atveidošana kustībā, jo pamatā ir aritmisks bērnis, un līdz šim viņa ritma izjūtas pilnveidošanai nav pievērsta uzmanība. Arī dziedot nespēj uztvert melodiju un to pareizi intonēt, vairāk muzikālās rotaļas teksts tiek rečitēts nevis dziedāts.

Vigo daļēji spēj rotaļai emocionāli atsaukties un nodziedāt to. Ir logopēdiskas problēmas, kas varētu būt par iemeslu nepārlicinātībai, kautrīgumam, kas neļauj būt brīvam un emocionāli atsaukties. Ritma izjūta nav attīstīta, nespēj to atveidot kustībā, neizjūt to, tādēļ rotaļas laikā neizjūt pauzes, vienmērīgo astodaļnošu plūsmu, to vai nu sasteidzot vai palēninot.

Viktorija spēj ļoti pareizi dziesmu intonēt, bet emocionāli atsaukties spēj tikai daļēji, arī ritmu spēj atveidot kustībā tikai daļēji ar skolotājas palīdzību.

Petras, Emīlijas un Rahēles rādītāji visos kritērijos ir augstā līmenī, kas norāda uz to, ka meitenes spēj patstāvīgi emocionāli atsaukties rotaļai, šajā rotaļā spēj pareizi intonēt dziesmas melodiju un ritmisko zīmējumu attēlot kustībā. Muzikālas un ātri uztver melodiju un ritmu.

Juris pieteicās kļūt par rotaļas galveno lietus vīriņu, emocionālā atsauce augstā līmenī, bet nevienmēr spēj patstāvīgi noturēt dziesmas melodiju, tādēļ brīžiem nepieciešama skolotājas palīdzība. Ritma ziņā nespēj iepauzēt uz pauzēm, tās pilnīgi ignorējot.

Henrijs daļēji spēj atsaukties rotaļas saturam ar emocijām, mīmiku un balsi, kā arī daļēji un kur grib iesaistās ar dziedāšanu. Lai arī vērojama liela centība, tomēr patstāvīgi ritmu atveidot kustībā sagādāja grūtības.

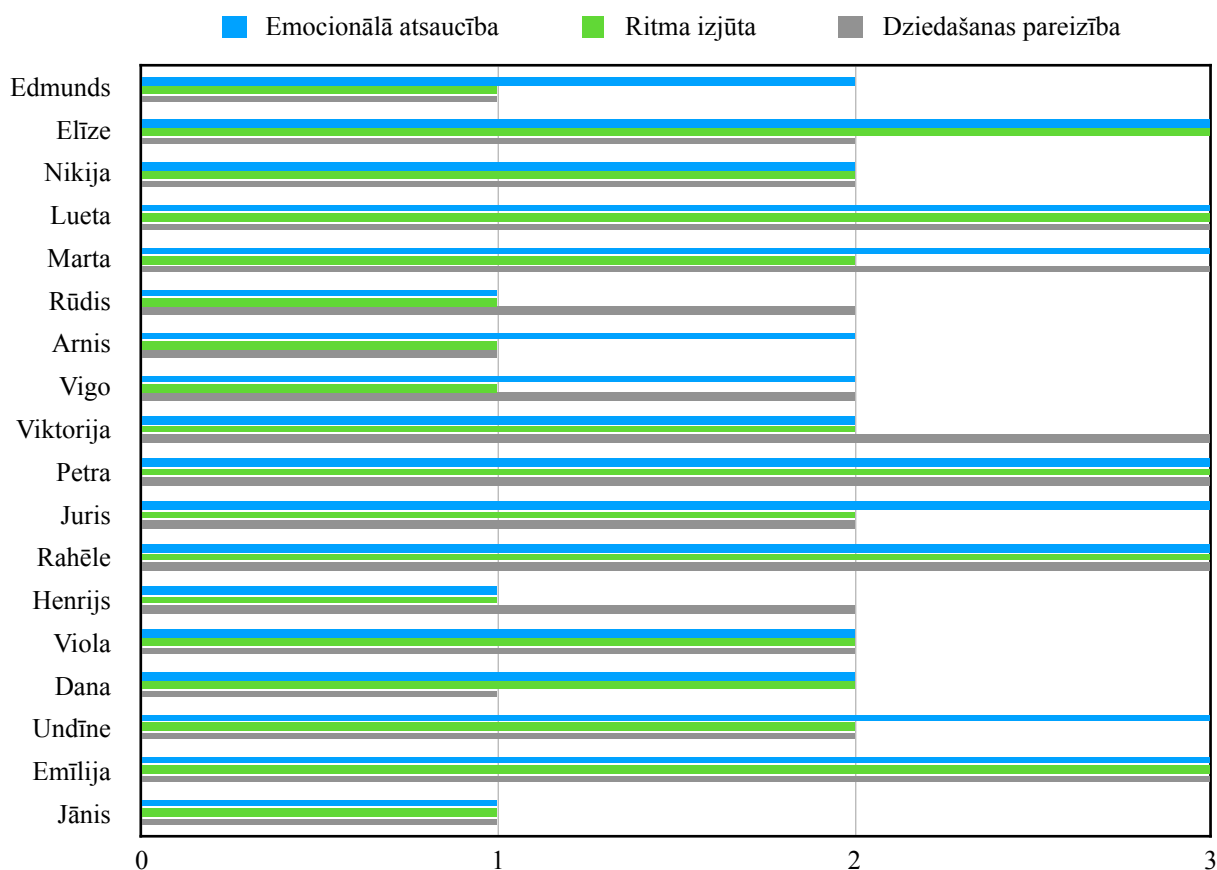
Dana ļoti dziedōša meitene, kas grib dziedāt, bet lai sanāktu pareiza melodijas intonēšana, tās uztveršana jāpiestrādā pie tā. Ir daļēji ientersēta melodijas emocionalajā izpausmē, to daļēji atveidojot ar mīmiku. Ritmu spēj tikai daļēji atveidot kustībā.

Undīne cenšas, lai arī brīžiem uzmanība tiek pievērsta kam citam, ne muzikālai rotaļai. Prieks un vēlme dziedāt atspoguļojas augstajā novērtējumā pēc kritērija emocionālā atsauce, toties daļēji spēj atveidot ritmu kustībā un intonēt pareizi melodiju.

Jānis neieinteresēts it visā. Nespēj emocionāli atsaukties, nespēj ritmu atveidot kustībā, kā arī neiesaistās dziedāšanā. Atklāti pasaka, ka šīs bērīšu rotaļas viņu neinteresē. Bērnodārzu apmeklē ļoti reti, vispārējais zināšanu līmenis ļoti zems.

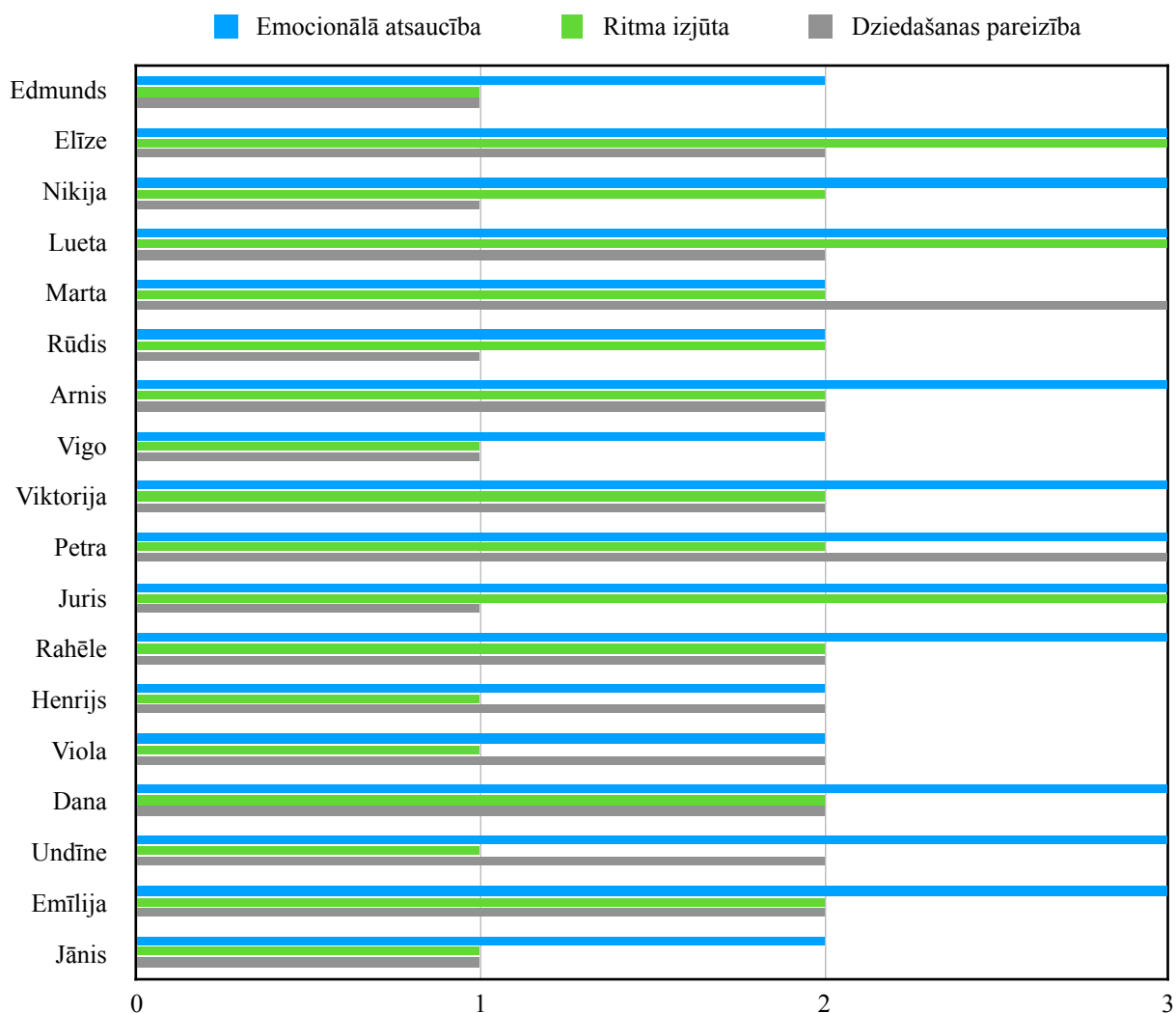
Bērnu vērtējums pēc kritērijiem muzikālajā rotaļā “Lēkājām pāri peļķēm” atspoguļots 2. attēlā (sk. 2. attēls).

2.attēls. Bērnu novērošanas protokols muzikālajā rotaļā “Lēkājām pāri peļķēm”

NR.2. Emocionālās atsaucības, ritma izjūtas attīstīšanai un dziedāšanas pilnveidei tika izspēlēta muzikāla rotaļa “*Sēņotāji un vāvere*” (sk. 2. pielikumu). Rotaļas emocionālās noskaņas radīšanai katram bērnam tiek dota iespēja iejusties vāveres lomā (rotaļa papildināta ar vāveres aksesuāriem - tērpu, kas bērnos raisa patīkamas emocijas. Sākotnēji ar bērniem iepazīstamies ar dziesmas saturu, ritmu to izritmizējot un rotaļas aprakstu, tā iespējamām darbībām. Bērnu veikstspēja šajā rotaļā aprakstīta un rezultāti attēloti 3. attēlā (sk. 3. attēlu).

3.attēls. Bērnu novērošanas protokols muzikālajā rotaļā “Sēņotāji un vāvere”

Rotaļai emocionāli atsaukties, ar prieku dziedāt un muzikālā rotaļā līdzdarboties spēj lielākā daļa bērnu, proti, Elīze, Nikija, Lueta, Arnis, Viktorija, Petra, Joels, Rahēle, Dana, Undīne un Emīlija. Lai arī pagāja diezgan ilgs laiks līdz tika apgūta dziesmas melodija, tās ritms un rotaļas darbības bērniem emocionālu pacēlumu manuprāt iedeva rotaļai izvēlētie atribūti grozs ar sēnēm, vāveres kostīms, rotaļas kustīgums un dažādās darbības tajā. Pamudinājums un motivācija muzikālai rotaļai bija nepieciešams Edmundam, Martai, Rūdim, Vigo, Henrijam, Violai un Jānim. Sākotnēji šiem bērniem bija vērojama interese par atribūtiem, gribēja ar tiem

spēlēties pēc savas ieceres, bet pamazām apgūstot dziesmas saturu un rotaļas darbības, tika novērota šo bērnu ieinteresētība rotaļā. Priecē, ka šajā muzikālajā rotaļā nebija neviens bērns, kurš būtu emocionāli neatsaucīgs tai.

Edmunds šajā rotaļā nespēj uztvert ritmu, jo nav līdz šim ar to nodarbojies, un arī nodziedāt melodiju nespēj, jo nerunā, bet priecē tas, ka netraucēja darboties pārējiem bērniem, un bija vērotājs ar lielu interesi skatoties kā darbojas pārējie bērni.

Vigo ritma izjūta stipri jāpildveido, jo rotaļas sākotnējo stāvokli papildinājām ar ritmisku soļošanu, kas jau viņam bija grūti uztvert un izpildīt. Ļoti cenšas dziedāt, grūtības sagādā teksta izruna un temps, to savienošana.

Elīzei ritmisko pulsāciju, to atveidošanu kustībā uztvert izdodas ļoti labi, bet melodijas intonēšanai nepieciešama palīdzība. Ne vienmēr izdodas pareizi intonēt blakus stāvošas skaņas, tās tiek aizdziedātas daudz tālāk.

Nikijai, lai arī ritms rotaļā samērā vienkāršs, to atveidot kustībā izdodas tik daļēji, jo meitene ir izklaidīga, nekoncentrējas. Nespēj nodziedāt melodiju arī ar skolotājas piepalīdzēšanu, jo neuztver sākuma skaņu, lai gan brīžiem spēj uztvert pareizo toni.

Luetai izdodas ritma uztveršana, to cenšas labot arī draugiem kuriem īsti neizdodas, bet pareizi intonēt un nodziedāt melodiju šoreiz Luetai sanāk tikai ar skolotājas piepalīdzēšanu.

Martai vajadzīga palīdzība uztvert mūzikas ritmu, jo rotaļas piedziedājumā kur ritms tiek plaukšķināts, tas pēdējās taktīs vairs netiek uztverts, bet ar dziesmas melodijas intonēšanu tiek galā patstāvīgi, spēj to nodziedāt intonējot pareizi skaņas.

Rūdis dzied, bet visu dziesmu nodzied tercās apjomā, vairākas taktis uz vienas skaņas, pats uztver to, ka dzied pareizi. Ir atsaucīgs ritma uztveršanai, bet vajadzīga palīdzība.

Arnīs diezgan sarežģīti uztver ritmu, ja vispār uztver, reizēm nevar saprast, jo vērojama ļoti liela aritmija. Analizējot viņa dziedāšanas prasmes jāsaka, ka dziedāt viņam ļoti ātri apnīk, dzied savā melodijā, brīžiem sāk rečitēt.

Viktorijas, Petras, Rahēles, Danas un Emīlijas ritma uztveršana ir daļēja, lai gan tas ir vienkāršs un viegli atveidojams kustībā. Meitenes uzmanīgi klausās un pilda skolotājas dotos norādījumus attiecībā uz ritma uztveršanu.

Juris ir viens no trim bērniem, kas šajā rotaļā patstāvīgi spēj atveidot pareizi ritmu kustībā. Visas kustības ir precīzas, atbilstoši ritmam. Lai arī Juris nespēj nodziedāt melodiju intonatīvi tīri, tomēr ik pa laikam grupā dzirdams, ka viņš dungo šīs muzikālās rotaļas melodiju.

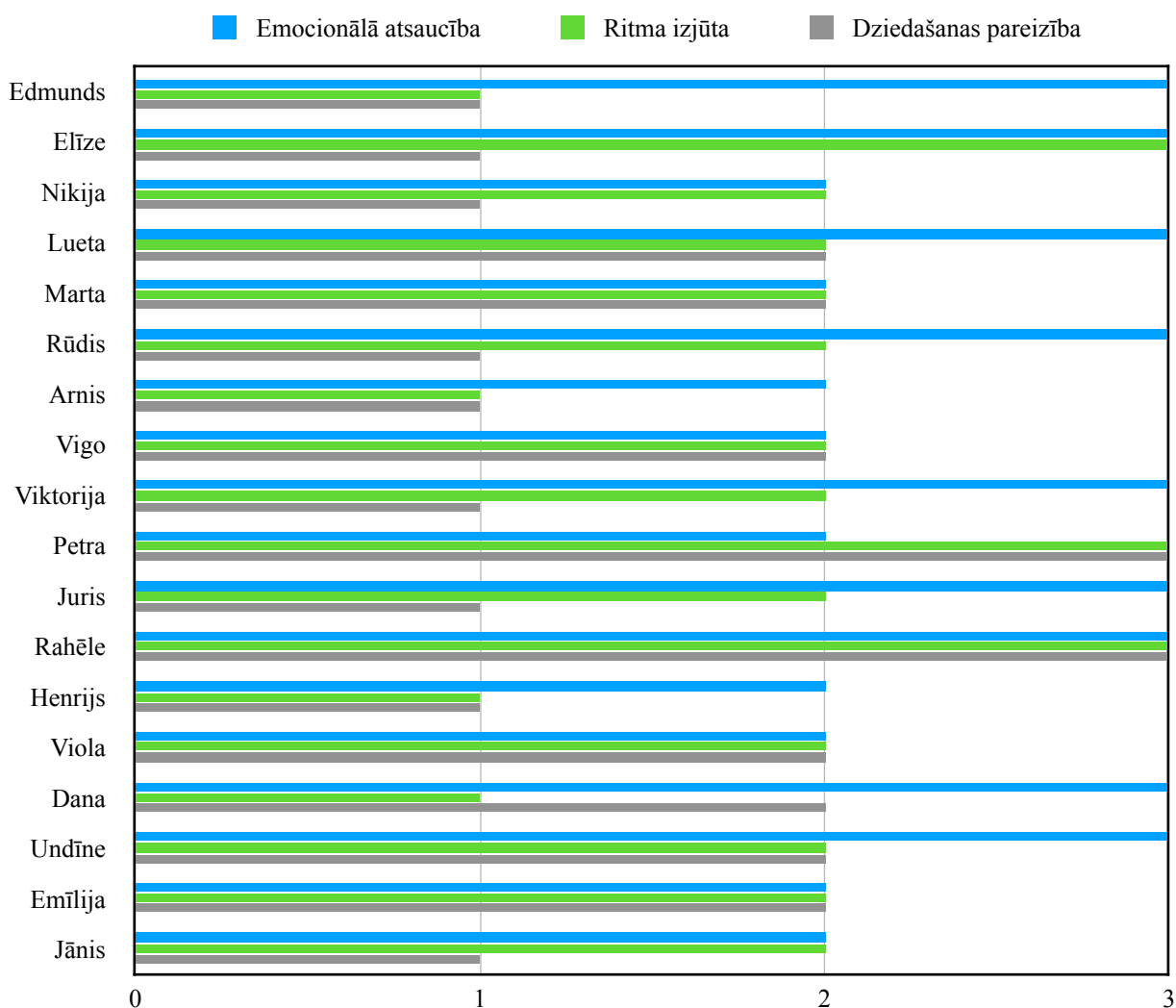
Petrai melodijas intonēšana grūtības nesagādā, jāpalīdz tik ar pirmo toni, tālāk spēj pati patstāvīgi nodziedāt.

Rahēlei, Henrijam, Violai, Danai, Undīnei un Emīlijai muzikālās rotaļas melodijas pareizai nodziedāšanai vajadzīga palīdzība, tie tikai daļēji spēj izpildīt kritēriju. Henrijs īsti neizprot ko darīt ar savu balsi, kā to virzīt, bet Danai un Violai augšupejošas melodijas izdodas labi, bet kad jāintonē lejupejoša melodija, to nespēj.

Jānim muzikalitāti veicinošie kritēriji šajā rotaļā nav uzlabojušies, tie palikuši nemainīgi, bet mazliet jūtama Jāņa virzība augšup.

NR.3. Muzikālā rotaļa *“Uz priekšu un atpakaļ”* (sk. 3. pielikumu), kura tika izspēlēta bērnu muzikalitātes veicināšanai, pilnveidojot bērna ritma izjūtu, emocionālo atsaucību un dziedāšanas pareizību pareizi intonējot skaņas. Bērnu veiktspēja šajā rotaļā aprakstīta un rezultāti attēloti 4. attēlā (sk. 4. attēls).

4.attēls. Bērnu novērošanas protokols muzikālajā rotaļā “Uz priekšu un atpakaļ”

Bērniem smiekļus un jautrību izraisa vārdi du-bi-du-bi-dā. Šī ir rotaļa, kas spēlējama jebkurā dienas momentā bērnudārzā, ar interesantu ritmisko zīmējumu, jo rotaļā ir ne tikai astotdaļnotis un ceturtdaļnotis, bet arī sešpadsmitdaļnotis. Melodija lēcienveidīga, bet uzrunājoša, līdz ar to secinu, ka tas ir iemesls kādēļ melodijas pareiza dziedāšana sagādāja grūtības. Tā kā muzikālā rotaļa pēc būtības ir prieka pilna, aktīva un priecīga, viegli uztverama, bet rotaļas norise sākotnēji lielākai daļai bērnu sagādāja grūtības, vissvairāk jaukšanās notika apdziedot un apspēlējot kreiso un labo pusi. Bērni netikai apguva jaunu rotaļu un pilnveidoja savas dziedāšanas prasmes, ritma izjūtu un emocionālo atsaucību, bet arī mācījās sadarboties viens ar otru, izvēlēties sev pāri ar ko dejot.

Muzikālajā rotaļā Edmunds emocionāli atvērts ar prieku līdzdarbojas, lai arī savas diagnozes dēļ nespēj dziedāt un šajā rotaļā uztvert ritmu, viņš vienmēr ir klātesošs un ar interesi vēro kā pārējie bērni dzied un darbojas.

Elīze ar prieku dzied un līdzdarbojas muzikālajā rotaļā, spējot arī uztvert ritmu un to atveidot kustībā, bet nespēj nodziedāt melodiju pareizi intonējot skaņas. Tas skaidrojams ar lēcienveidīgo melodiju sākot no ceturtais takts.

Arī Nikijai melodijas intonēšana sagādā grūtības jau pašā rotaļas sākumā, pirmajā un otrajā taktī (kvartas lēcieni un sešpadsmitdaļnotis netiek izdziedātas). Tikai daļēji uztverot mūzikas ritmu nevar precīzi izpildīt ritmisko zīmējumu, tādēļ arī īpašs prieks nebija novērojams līdzdarbojoties šajā rotaļā.

Luetai liekas, ka visas rotaļas patīk, ka tik notiek kāda interesanta darbība kurā viņa ir gatava iesaistīties. Ritma izjūta pilnveidojama rotaļas pirmajās četrās taktīs, jāizjūt smagā takts daļa, kā arī jāpiestrādā pie augšupejošas lēcienveidīgas melodijas precīzas intonēšanas.

Martai jāpilnveido jau esošās zināmās lietas, gan ritma, gan dziedāšanas ziņā.

Rūda muzikalitātes attīstībā vērojama izaugsme, lai gan uzreiz nav tik labi rezultāti kā vēlētos, tomēr uzlabojumi jūtami. Viņš palicis drošāks, kas savukārt iesapīdo viņa pārliecību arī muzikālajā rotaļā, kurai spēj emocionāli atsaukties. Liela centība novērojama dziesmas melodijas dziedāšanā, kurā ļoti cenšas dziedāt, precīzi un ritmiski izrunājot vārdus, saienojot tos ar kustībām.

Arnim attīstības līmenim šī rotaļa ir īsts izaicinājums. Lai arī viņam ļoti patīk rotaļas, arī šai rotaļai viņš ar skolotājas pamudinājumu līdzdarbojas, bet tas sagādā lielu piepūli, jo redzams, ka grūti savienot vairākas lietas vienlaicīgi, dziedāšanu un kustībām. Ritmu atveidot nespēj un dziedāt ir vēlme, bet pusi dziesmas nepaspēj izdziedāt, jo nevar savienot kustības ar dziedāšanu.

Vigo šī rotaļa ir par ātru, pārāk daudz kas nemitīgi mainās, gan ritms, gan rotaļas teksts, un Vigo nespēj tikt vienlaicīgi ar visiem uzdevumiem galā.

Viktorija saka ka šī ir viņas mīļākā rotaļa, jo mēs joka pēc izejam rotaļu ļoti dažādos tempos un tad sastopamies ar brīnumiem un smiekliem, kas meitenei ļoti patīk.

Petrai emocionāli atsaukties mazliet traucē tas, ka nezin labo/kreiso pusi, kas ir rotaļas pamatā, kas tiek apdziedāts, līdz ar to Paulai tas traucē pilnvērtīgi līdzdarboties. Neskatoties uz to sarežģītā melodijas intonēšana viņai problēmas nesagādā un arī ar ritma uztveršanu tiek patstāvīgi galā.

Juris aktīvi iesaistās rotaļas izspēlē un dziedāšanā, lai arī viņš nespēj pareizi nodziedāt melodiju, viņš to dara sirsnīgi un pārliecināti. Ritmu daļēji spēj uztvert un to atveidot kustībā, bet tecīgus solī trīs mazus solīšus pa dejas ceļu nespēj neviens tik precīzi kā Joels.

Rahēle uzrāda augstus rādītājus visos kritērijos, tādēļ šajā rotaļā viņai tie tiek tikai pilnveidoti. Var just meitenes lepnumu par sevi.

Henrijs daļēji ar pamudinājumu darbojas muzikālā rotaļā, jo priekš viņa šī rotaļa ir par sarežģītu. Nespēj nodziedāt melodiju, kā arī uztvert ritmu un to atveidot kustībā.

Viola aktīvi iesaistās, bet nepieciešama palīdzība, jo pati spēj tikai daļēji izpildīt kritērijus. Prieks, ka neskatoties uz to, ka daudz kas varbūt nesānāk tā kā vajadzētu daudziem bērniem, arī Violai galvenais ir process nevis rezultāts.

Danai augsts emocionālās atsaucības rādītājs, ar interesi un prieku piedalās rotaļā, lai arī ritmu nespēj uztvert un to atveidot kustībā, ritma ziņā ir dažas nianšes ko spēj - pirmajā taktī precīzi ar draugu aizlekt 2 soļus uz priekšu, tālāk viss nojūk. Melodijas nodziedāšanai vajadzīga skolotājas palīdzība.

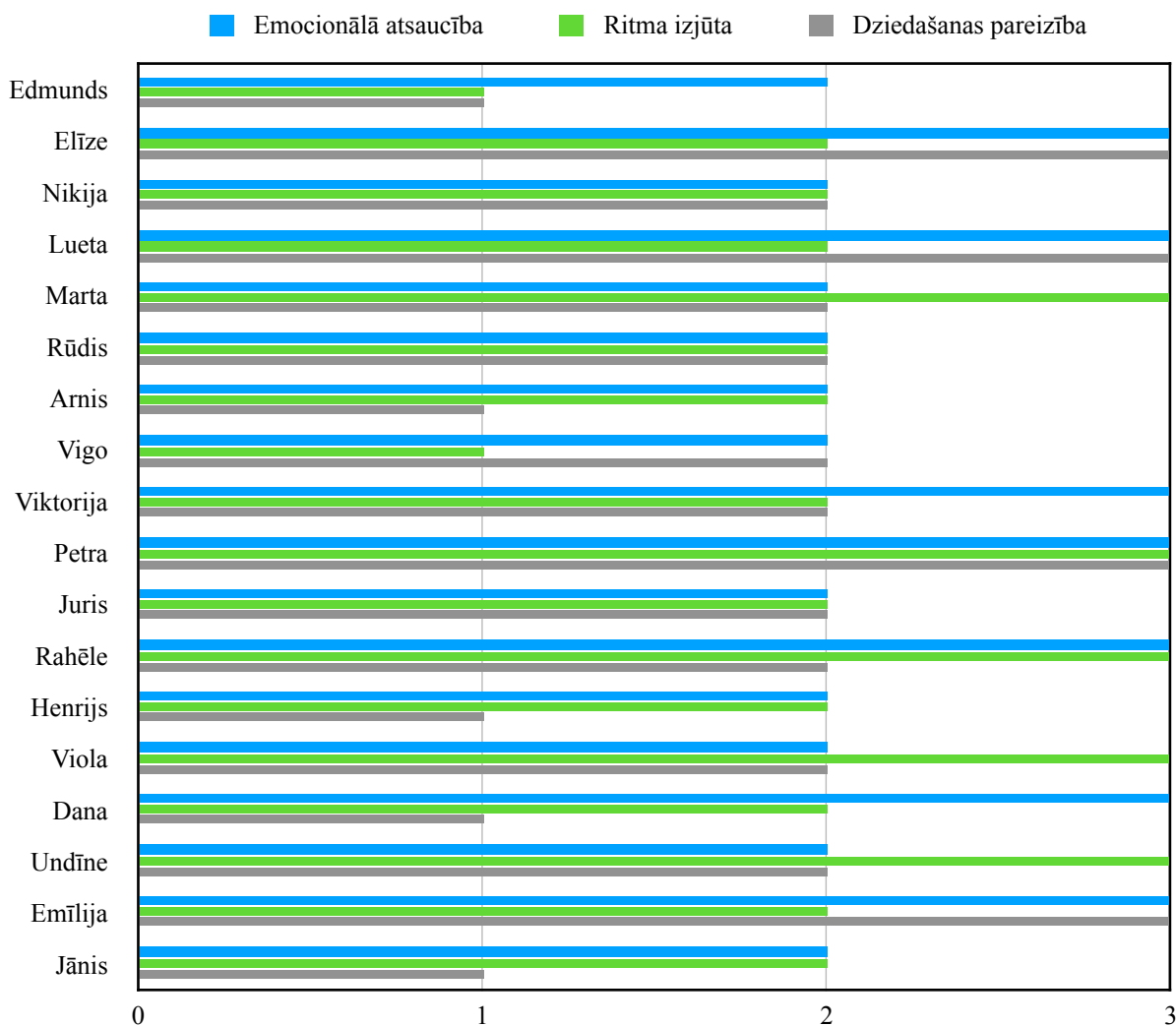
Undīnes un Emīlijas rādītāji līdzīgi, jo ritma uztveršanai vajadzīga palīdzība un melodijas pareizai intonēšanai arī vajadzīga palīdzība.

Jānim vērojami uzlabojumi emocionālās atsaucības ziņā, jo šoreiz izrādīja interesi un vēlmi piedalīties muzikālā rotaļā. Ritma fragmentus arī spēj uztvert un atveidot kustībā, bet lielākoties tomēr vajadzīga palīdzība.

NR.4. Muzikāla rotaļa *“Ābolpuikas”* (sk. 4. pielikums). Bērni pirms rotaļas apguvuši tēmu par rudens veltēm, mācījušies par ābola izskatu, par tā augšanas stadijām, krāsām un formu, veidojuši kolāžas par tā nepieciešamību uzturā, kā arī pagatavojuši veslīgus ēdienus un spieduši ābola sulu. Ar muzikālās rotaļas palīdzību tika nostiprinātas šīs zināšanas, kā arī sekmēta bērna emocionālā atsaucība, veicināta ritma izjūtas attīstība un dziedāšanas pilnveide. Katram tiek dota iespēja iejusties “ābolpuikas” vai dārznieka lomā. Īstu jautrību

bērnu starpā sagādā rotaļas darbības kur āboliem jākrīt no koka, bērni to dara ar lielu aizrautību, pat tajā mirklī aizmirstot, ka ir arī jādzied, notiek tikai darbība un dzirdami bērnu smieklī. Bet pēc kāda laika, kad visi izsmējušies rotaļa tiek apvienota arī ar dziedāšanu. Bērnu veikstspēja šajā rotaļā aprakstīta un rezultāti attēloti 5. attēlā (sk. 5. attēls).

5.attēls. Bērnu novērošanas protokols muzikālajā rotaļā “Ābolpuikas”

Emocionāli atsaukties un līdzdarboties šajā rotaļā spēj Elīze, Lueta, Viktorija, Petra, Rahēle, Dana un Emīlija. Meitenes gatavas iesaistīties rotaļā bez mudinājuma, Rahēle īpaši uzņēmīga, sadalot lomas bērniem.

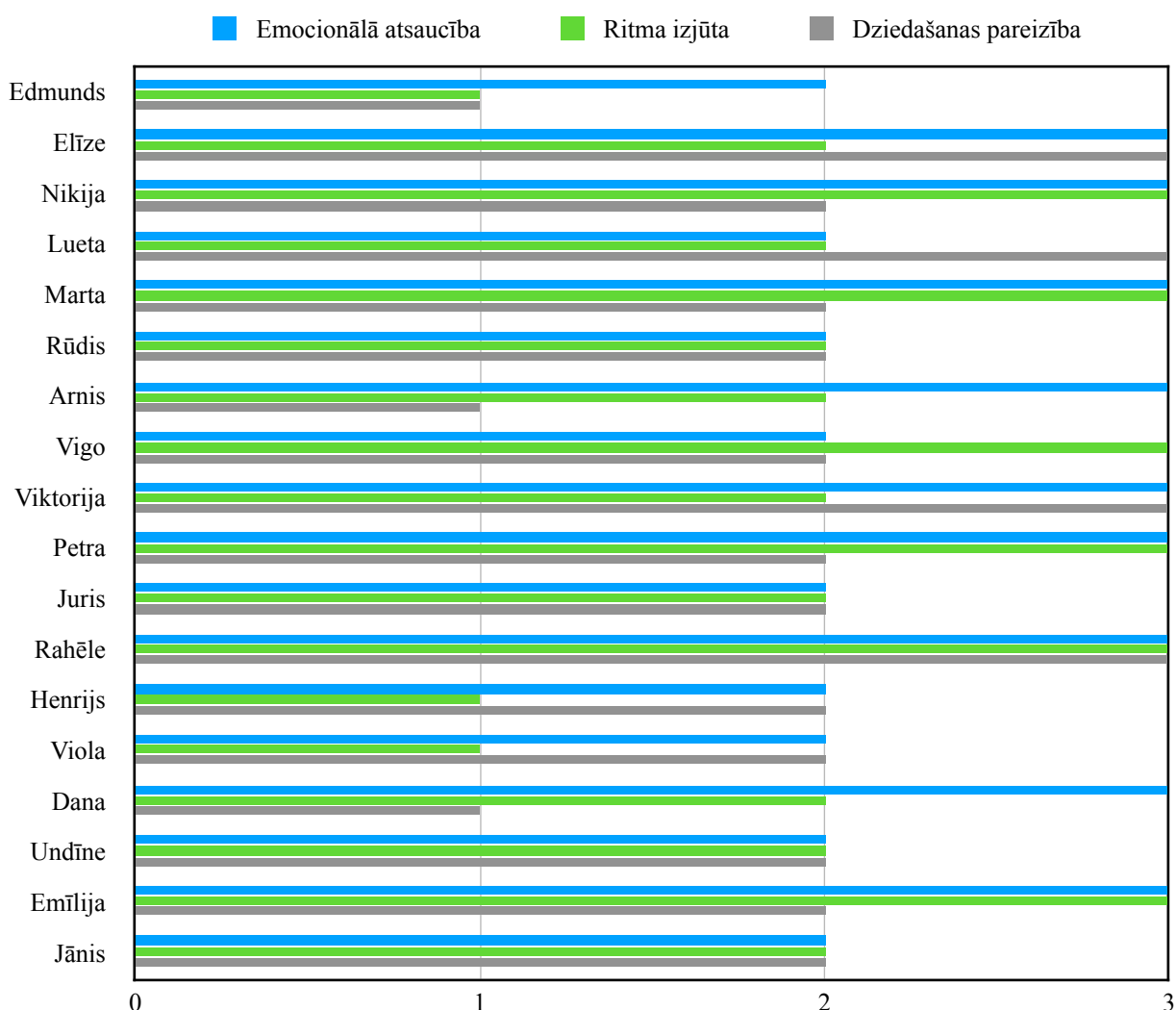
Ir bērni kuriem vienmēr vajadzīgs pamudinājums, kā, piemēram, Jānim un Henrijam. Šajā rotaļā Nikija, Marta, Rūdis, Arnis, Juris, Viola un Undīne spēj emocionāli atsaukties tikai daļēji un ar skolotājas pamudinājumu. Kā iemeslu bērni min nogurumu, kas tā varētu būt dēļ spraiģās dienas notikumiem. Marta un Nikija saka, ka rotaļa forša, bet šodien negribas iet rotaļās.

Ritma izjūtas rādītāji šajā rotaļā arī vērojami visos trīs līmeņos. Spēja uztvert mūzikas ritmu un atveidot to kustībā muzikālajā rotaļā spēj Marta, Petra, Rahēle, Viola un Undīne. Lai arī rotaļas ritms nav sarežģīts tā uztveršana lielākai daļai bērnu ir nepieciešama palīdzība, kas liek secināt, ka lielāka uzmanība jāpievērš ritma izjūtas pilnveidei. Nikijai, Luetai, Rūdim, Arnim, Viktorijai, Jurim, Henrijam, Danai, Emīlijai un Jānim. Jāpiemin pozitīvs moments, kur tomēr ļoti precīzi šiem bērniem izpaudās ritma izjūtas moments un tas ir rotaļas 15-17 taktī kur āboli krīt, nolec no koka. Vienīgi Edmunds un Vigo nespēj uztvert ritmu, jo Edmunds nespēj noturēt uzmanību tik ilgi un rotaļai pieslēdzas periodiski, darbojoties tik cik grib un var.

Dziesmas melodijas virzība ļoti pakāpeniska un ar atkārtojumu ik pēc četrām taktīm, ko patstāvīgi spēj nodziedāt un pareizi intonēt Elīze, Lueta, Petra un Emīlija. Novēroju, ka atkārtojot vienu dziesmas motīvu vairākas reizes, bērniem zūd interese par viņu un viņi sāk pavirši to izpildīt, intonatīvi neprecīzi, piemēram, Nikija, Marta, Rūdis, Vigo, Viktorija, Juris, Rahēle, Viola un Undīne. Bet rotaļas melodiju nodziedāt nespēj Arnis, Henrijs, Dana un Jānis. Puiši melodiju vairāk grib rečītēt nevis dziedāt, Danai dziedājums citos toņu augstumos sanāk.

NR.5. Latviešu tautas rotaļdziesma **“Mucenieks”** (sk. 5. pielikums). Amatnieku apdziedāšanas rotaļdziesma, kur ar rotaļas palīdzību iespējams noskaidrot aizmirstus vai nezināmus amatnieku nodarbošanās veidus, kā, piemēram, rotaļā tiek nosakaidrots, kas ir skroders un melderis, un kāda ir viņu nodarbošanās. Rotaļas ritmiskais zīmējums vienmērīgs, tāpat arī melodijas virzība, kas ļauj secināt, ka bērniem nevajadzētu būt grūtībām savienot ritmiskā zīmējuma atveidošanu kustībā ar dziedāšanu un melodijas pareizu intonēšanu. Ar rotaļas palīdzību tiks veicinātas pozitīvas emocijas bērniem kopīgi darbojoties, veicināta vēlme līdzdarboties un emocionāli atsaukties ar balsi, mīmiku un emocijām. Lai arī kritēriju izvērtēšana muzikālajā rotaļā devusi dažādus rezultātus, rotaļa ir tā, kas bērnus atraisa, rada pozitīvas emocijas, veicina muzikalitātes attīstību. Katra bērna muzikālā pieredze ir savādāka, tādēļ arī izaugme ir atšķirīgos līmeņos, citam lielāka, citam mazāka, citam nemainīga. Bērnu veikspēja šajā rotaļā aprakstīta un rezultāti attēloti 6. attēlā (sk. 6. attēls).

6.attēls. Bērnu novērošanas protokols muzikālajā rotaļā "Mucenieks"

Edmunda līmeņi noteiktajos kritērijos visās piecās muzikālās rotaļās ļoti līdzīgi, jo jāņem vērā viņa attīstības līmenis, un viņa spējas. Lai arī Edmunds apmeklē 5-6gadīgu bērnu grupiņu viņu attīstības līmenis nav šim vecumam atbilstošs, tadēļ arī šajā pētījumā novērots, ka Edmunds pozitīvi atvērts daudzām jaunām lietām, rotaļām, redzama viņa vēlme darboties atbilstoši viņa spējām.

Elīze muzikāla meitene ar klusu, bet dziedošu balsi, kas labi spēj noturēt melodiju pareizi intonējot to, jāuzmanās ar lēcienveidīgu melodiju, kur nevienmēr izdodas viss pareizi. Vienkāršu ritmu labi spēj uztvert un atveidot kustībā, citreiz nepieciešama palīdzība.

Nikija emocionāli spēj dziesmas tekstam atsaukties ar mīmiku un balsi. Šajā muzikālā rotaļā veiksmīgi spēja uztvert ritmu, dēļ tā vienmērīguma, kā arī daži fragmenti dziesmā izdevās ļoti labi un precīzi intonēt un nodziedāt, bet vietām vajadzīga vēl palīdzība.

Lueta ar lielu ieinteresētību un reizēm skolotājas pamudinājumu piedalās visās piedāvātajās muzikālajās rotaļās ir emocionāli atsaucīga, vērojama viņas izaugsme uz augšu.

Marta skanīgas un spēcīgas balss īpašniece, bet aizmāršīga, un nenoturīgu uzmanību, tādēļ grūtības koncentrēties veicamajiem darbiem, bet neskatoties uz to Marta spēj emocionāli atsaukties dziesmas, muzikālās rotaļas saturam, tā manāmi uzlabojusi savus ritma izjūtas līmeņus. Vēl jāpiestrādā pie sava vokāla, jāizpēta visas savas balss iespējas un jāliek tās lietā.

Rūdis centīgi izpilda visus dotos norādījumus, muzikālajās darbībās ir diezgan at-
turīgs, bet lai arī kritēriju izpildē vajadzīga palīdzība, tos spēj daļēji veikt pats.

Arnis emocionāli atsaucīgs jebkura veida muzikālai rotaļai, rotaļas patīk un uzrunā. Zēns ar smalku un skanīgu balsi, bet visu laiku cenšas būt skaļākais dziedātājs grupā, tas reizēm izvēršas vieglā blāušana, un dziedāšana pāriet recitēšanā. Šajā rotaļā nespēj viens pats nodziedāt melodiju pareizi intonējot to. Aritmisks pēc dabas, bet ar skolotājas palīdzību spēj atveidot mūzikas ritmu kustībā.

Vigo kluss, kautrīgs un logopēdiskās problēmas skaņu nepareiza izruna, tās trūkums, kas iespaido arī viņa dziedāšanu. Viņu nevienmēr interesē muzikālas rotaļas, tādēļ vajadzīgs pamudinājums iesaistīties tajās.

Viktorija ļoti labi uztvera rotaļas sākuma toni, lai arī melodijas virziens diezgan vienmērīgs sākot ar devīto takti vērojami kvartas intervāla lēcieni kurus Viktorija spēj intonēt precīzi. Savas aizmāršības dēļ nevienmēr izdodas patstāvīgi uztvert melodijas ritmu un atveidot to kustībā.

Petra dzimusi skatuves māksliniece, ar pārlicinātu, ļoti mīlīgu balss tembru, labu dik-
ciju, balss skanīgumu, bet ritma atveidošana kustībā notiek haotiski. Vai nu skrien pa priekšu, vai atpaliek. Daudz strādājot ar muzikālām rotaļām Petra spējusi ritma izjūtu pilnveidot un attīstīt, pilnveidošana jāturpina.

Juris turpina attīstīties un pilnveidot savus muzikalitātes attīstības kritērijus ar muzikālo rotaļu palīdzību. Aktīvi iesaistās muzikālajās aktivitātēs, ar prieku un entuziasmu darbojas, skubina citus draugus, grupas biedrus. Lai arī vērojama nepieciešamība viņam palīdzēt ar ritma uztveršanu un dziesmu pareizu intonēšanu ir jūtami uzlabojumi.

Rahēle ļoti, ļoti muzikāls bērns. Visu dienu var pavadīt dziedot, ik pa laikam skolotājai jebkurā dienas daļā pajautā- vai mēs kaut ko dziedāsim, rotaļās iesim? Uz mūzikas viņa, kas jūtams arī viņas muzikalitātes attīstības kritērijos. Nāk no muzikālas ģimenes jau paaudzū paaudzēs, jūtami iedzimti muzikāli dotumi.

Henrijs ar muzikālo rotaļu palīdzību spējis uzturēt nemainīgu savas emocionālās atsaucības rādītāju, jo dzied un līdzdarbojas muzikālās rotaļās ar skolotājas palīdzību.

Nodziedāt melodiju spēj ar palīdzēšanu, lai arī vērojams uzlabojums šajā kritērijā, tomēr patstāvīgi nespēj nodziedāt dziesmu.

Violai patīk iesaistīties visādās muzikālās aktivitātēs, tikai tās savienot ar dziedāšanu ir ļoti grūti. Ritma izjūta jāpilnveido.

Dana spēj iesaistīties un viņai ļoti patīk muzikālās darbībās, bet jāpilnveido ritma izjūta, dziedāšanas pilnveidošanā jāpilnveido stāja dziedot, dikcija, mutes atvērums, dzied it kā ar aizvērtu muti.

Undīnei vērojama ļoti liela centība visās muzikālajās darbībās, reizēm viņas uzmanība tiek novērsta, reizēm pati ļoti aizmāršīga un neuzmanīga, visus norādījumus cenšas izpildīt, ir labs balss materiāls kurš jāpilnveido, vērojamas stipras dikcijas problēmas dēļ kurām iespējams kautrīgāk iesaistās dziedāšanā.

Emīlija klusa, bet dziedoša meitene, kurai jebkura muzikālā darbība sagādā prieku. Prieks par Jāni, jo spēj visus kriterijus izpildīt daļēji, kas viņam jau ir liels sasniegums.

Bērni veicināja savu muzikalitātes attīstību piecās muzikālās rotaļās. Pēc sākotnēji izvēlētiem kritērijiem tie tika novērtēti visās rotaļās, un pēc iegūtiem rezultātiem secinu, ka bērni labprāt iesaistās tādās aktivitātēs kā muzikālā rotaļa. Kā atzina bērni viņi gribētu vēl biežāk tās spēlēt. Apkopotajos rezultātos redzams, ka lielākā daļa bērni spēj emocionāli atsaukties dziesmas saturam, to līdzpārdzīvojot un paužot ar atbilstošu mīmiku un emocijām. Muzikālās rotaļas muzikalitātes veicināšanai izvēlētas atbilstoši bērnu vecumposmam, to zināšanu līmenim. Lai arī ritma izjūta šiem grupas bērniem nav visiem vienādi attīstīta, jūtams pozitīvas pārmaiņas uztverot ritmu un to atveidojot kustībā muzikālajās rotaļās. Rotaļas atkārtojot vairākas reizes ar katru reizi vērojama labāka ritma zīmējuma uztveršana bērniem kuriem tas sagādā grūtības. Kopumā grupas muzikālais klimats vērtējs labi, jo dziedot kopīgi ar bērniem, ejot muzikālajās rotaļās, skandinot skaitāmpantus un iesaistot bērnus citās muzikālās darbības veidos ikdienas, skolotājas ir panākušas bērnos vēlmi un prieku darboties. Salīdzinot prasmi nodziedāt dziesmas melodiju un to pareizi intonēt visās piecās muzikālajās rotaļās, jāsecina, ka arī tur bērni lielākoties uzrāda vidējus un augstus sasniegumus. Lai arī daudz bērni ir tādi kuriem dziedāšana pozitīvas emocijas neizraisa, un viņi nespēj intonatīvi pareizi nodziedāt dziesmas melodiju, novēroju, ka viņi tomēr ar lielu prieku dzied, kaut nepareizi, bet dzied un rod pozitīvas emocijas.

Secinājumi

1. Pirmsskolas vecums ir tas laiks, kad visslabāk attīstīt bērna muzikalitāti, jo mūzika ir mums vissapkārt un tā ieņem svarīgu vietu mūsu ikdienā. Tai ir liela nozīme bērna attīstībā. Bērna muzikalitāti veido emocionālā atsaucība mūzikai, muzikālā dzirde, dziedātprasme un ritma izjūta, katram bērnam muzikalitātes attīstība notiek savā tempā, lai tā notiktu veiksmīgāk ieteicams sākt to attīstīt agrīnā pirmsskolas vecumā un darīt to sistemātiski, tās attīstībai izmantojot radošas un daudzveidīgas muzikālās darbības.
2. 5-6 gadīgu bērnu muzikalitātes attīstība var būt dažādos līmeņos, bet jāatceras, ka mūzika bērniem sniedz daudz priekšrocības, un tā var ietekmēt bērna attīstību. Bērniem, kas uzauguši bagātinātā muzikālā vidē, ir labāka izpratne par mūziku, un viņiem ir lielāka iespēja baudīt to visu mūžu.
3. Pirmsskolā galvenais bērnu darbības veids ir rotaļa, kuras pamatā jābūt bērna priekam un aizrautībai. Rotaļa rada bērnam emocionālu komfortu, kas ir arī bērna muzikalitātes pamatā, tā ļauj realizēt sevi, pilnveido bērna iztēli, attīsta bērna radošumu un pašiniciatīvu. Rotaļa ļauj bērnam attīstīties gan emocionāli, gan fiziski.
4. Rotaļu veidi un to pielietojums var būt ļoti dažāds, ar tās palīdzību bērns iepazīst apkārtējo pasauli un gūst jaunu pieredzi un zināšanas. Muzikālā rotaļa ir aktīva un radoša bērna darbība. Tai jārada bērnam prieku.
5. Bērnu muzikalitātes veicināšanai tika izvēlētas piecas muzikālās rotaļas, kurās pēc sākotnēji izvirzītiem kritērijiem - emocionālā atsaucība, kur vērtēta bērna spēja emocionāli atsaukties un līdzdarboties muzikālajā rotaļā, bērna spēja uztvert ritmu un to atveidot kustībā un prasme pareizi intonēt muzikālās rotaļas melodiju.
6. Pētījumā izvirzītā hipotēze: 5-6 gadīgu bērnu muzikalitātes attīstība būs sekmīgāka, ja pedagoģiskā procesā tiks izmantotas muzikālās rotaļas ir apstiprinājusies. Muzikālām rotaļām jābūt bērnu interesēs balstītām un viņu vecumposmam atbilstošām.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Anspoka, Z., Birzgale, E., Dzērve, I., Gribuste, E., Leite, I. (2018) *Sākam mācīties, skolotāja grāmata IV daļa*, Lielvārds.
2. Abramova, A., (2018) *Vidējā pirmsskolas vecuma bērnu ritma izjūta attīstīšana ritmikas nodarbībās*, Madona: LU.
3. Alī, M. (2009) *Mana bērna attīstības ceļš*. Rīga: Jumava.
4. Balode, A. Sirsniņa, A. (2011). *Soli pa solim dosimies ceļā I. skolotāja grāmata*. Rīga: Pētergailis.
5. Beaty, J. (2010) *Observing Development of the Young Child*. Elmira Collage.
6. Bičuka, M. Grasmāne, S. Pāgraba, N. (2003). *Muzikālā audzināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa.
7. Brice, B. (2011) *Skaņu pasakas un ritma rotaļas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
8. Brice, B. (2018) *Skaņu spēles*. Rīga: RaKa.
9. Brice, B. (2013) *Viss sākas ar rotaļu*. Rīga: RaKa.
10. Brice, B. (2009) *Spēlējiet, spēlmanīši*. Rīga: RaKa.
11. Brice, B., I.Bajarne. (2011) *Vingrosim ar dziesmiņu*. Rīga: RaKa.
12. Brice, B. (2019) *Kociņu spēles*. Rīga: RaKa.
13. Chase, S. (2021). *What is Rhythm? A Complete Guide*. Retrieved from: www.hellomusic-theory.com/learn/rhythm/
14. Circene, I. (2017) *Dziesmotais gads*. Rīga: RaKa.
15. Dr. Cutietta, R.A. (2012) *Whats the Right Age to Begin Music Lessons?* Retrieved from: www.pbs.org/parents/thrive/whats-the-right-age-to-begin-music-lessons
16. Davidova, J., Zavadskā, G., Jen Čuag., Rauduvaite, A. (2017) *6-8 gadus vecu bērnu balss parāta un muzikālās dzirdes koordinācijas veidošanās un attīstība dziedāšanas apguves procesā*. Apgāds: "Saule".
17. Dzintere, D., Stangaine, I. (2005) *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa.
18. Dzintere, D. (2000) *Rotaļa kā īpaša kultūras forma un kultūras apguves veicinātāja*. Rīga: SIA Izglītības solī.
19. Eden, T.S. (2008) *Play Works: Helping Children Learn Through Play*. U.S.A: Author-House.
20. Freimane, B. (2008). *Skolotājs*. Raka, Nr.4 (70).

21. Hedden, D. G. (2010). *Threading the Concept: Powerful Learning for the Music Classroom. R & L Education.*
22. Hirler, S. (2014). *Music, Spiel und Tanz fördern alle Sinne der Kinder.* Retrieved from: www.kindergartenpaedagogik.de/1362.pdf
23. Lasmane, L. (2012) *Muzikālā audzināšana pirmsskolā.* Rīga: RaKa.
24. Līduma, A. (2004) *Pirmsskolas vecuma bērnu muzikalitātes attīstības pedagoģiskais aspekts.* Rīga
25. Mackēviča, L. (2001) *Muzikālās audzināšanas psiholoģiskie aspekti.* Liepāja.
26. Makiroja, T. (2021) *The Importance of Music in Early Childhood Development,* Retrieved from: www.empoweredparents.co/how-your-preschooler-learns-through-music-activities/
27. Miltiņa, I. (2008) *Skolotāja logopēda darba māpe.* Rīga: RaKa.
28. Mondale, D. (2015) *Best Elements in Music Education for 5-6 year olds.* Retrieved from: <https://www.musiconnx.com/best-elements-in-music-education-for-5-6-years/>
29. Plaude, A. (2011) *Bērns starp pieaugušajiem. Rokasgrāmata skolotājiem.* Rīga: Zvaigzne ABC.
30. Psiholoģijas vārdnīca (1999) Rīga: Mācību grāmata
31. Pučure, I. (2000) *Rotaļa - pirmsskolas vecuma bērnu pašapziņas sekmētāja. Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā.* Rīga: SIA Izglītības soļi.
32. Skujiņa, V. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* Rīga: Zvaigzne ABC.
33. Torohtija, N. (2016) *Muzikāli ritiskas kustības kā pirmsskolas vecuma bērnu muzikālo spēju attīstības līdzeklis, Rīga, LU.*
34. Vilde, I. (2013) *Sākumskolēnu muzikalitātes attīstība mūzikas mācībās.* Rīga: LU
35. Veide, S. (2016) *Skolēnu muzikālās dzirdes un dziedāšanas prasmju attīstīšanas iespējas sākumskolā.* Rīga: LU
36. Zelmene, M. “Mūzika mazajiem, I grāmata, dziesmas un rotaļas” Rīga: RaKa
37. Теплов, Б.М. (1947) *Психология музыкальных способностей.* Москва, Ленинград: АПН РСФСР.
38. Теплов, Б. (2003). *Психология музыкальных способностей.* Москва - Л.: Издательство Академии педагогических наук РСФСР.
39. Кондратьева, Николаевна И, (2014). *Музыкальное воспитание и развитие детей 5-6 лет. Характеристика музыкальности детей 5—6 лет.* Доступно www.nsportal.ru/detskiy-sad/raznoe/2014/04/16/muzykalnoe-vospitanie-i-razvitie-detey-5-6-let-karakteristika.

40. Makarova, A. (2018). *Чувствуется ритм в развитии детей младшего и среднего дошкольного возраста*. Доступно www.maam.ru/detskijsad/-razvitie-chuvstva-ritma-u-detei-mladshego-i-srednego-doshkolnogo-vozrasta.html

Pielikumi

1. PIELIKUMS. Muzikāla rotaļa “Lēkājam pāri peļķēm”

Lēkājam pāri peļķēm! *B. Brice*

Pik, pak, pik, pak, lie-tu-tiņš vi-su peļ-ķēm pie-lē-jis! Skrie-sim, bēr-ni,
pa-drais-kot, pā-ri peļ-ķēm lēkt! Hop! Hop, hop, pi-ku pak,
hop, hop, pi-ku pak! Hop, hop, pi-ku pak! Hop, hop, hop! Hop!

(Brice, Bajarune, 2011).

Rotalas apraksts : “Lēkājam pāri peļķēm”

Telpā izklaidus uz grīda tiek izvietotas peļķes. 1-8.takts bērni tup uz celišiem dziedot ar pirktgaliem ritmiski bungo pa “peļķēm”, atdarinot lietus līšanu. Melodijas atkārtojumā 1-8.takts skrien tecīņus, viegliem soliņiem izklaidus pa visu telpu. Dziedot 9.takts- “hop, hop”, lec pāri peļķēm, un 10-takts uz piku-pak ritmiski sasit trīs reizes plaukstas. Uz pēdējo Hop - 16 takts, palecoties pagriežas pretēja virzienā!

2. PIELIKUMS. Muzikāla rotaļa “Sēņotāji un vāvere”

Sēņotāji un vāvere

Tautasdziesma D. Vītolas mūzika un apraksts

1. Vā - ve - rī - te, kupl - as - tī - te, ko pa me - žu
stai - gā tu. stai - gā tu. Be - kas, be - kas,
ba - ra - vi - kas, vi - sas be - kas no - la - sī - šu. no - la - sī - šu.

2. Egles zarā šūpojas,
Un uz bekām lūkojas.
Piedz.

3. Sēņotāji, sēņotāji,
Rītos ilgi neguliet.
Piedz.

4. Vāverīte agri ceļas,
Tā tās bekas nolasīs.
Piedz.

(Balode, Sirsniņa, 2011).

Rotalas apraksts : “Sēņotāji un vāvere”

Sākuma stāvoklis: bērni rokās sadevušies stav aplī. Apļa vidū - *Vāvere*.

1.pants: bērni stāv aplī un šūpo sadotas rokas, *Vāvere* pastaigājas pa apļa vidū.

Piedziedājums : bērni sit plaukstas, *Vāvere* lekā uz vieta palēciena solī .

2.pants: bērni šūpo sadotās rokas, *Vāvere* iet pa apli un dzied.

Piedziedājums: tas pats, kas 1.panta piedziedājumā. Skolotāja prasa *Vāverei*: Cik beku salasīsi? *Vāvere* izdoma un nosauc izdomāto skaitli (vienu , divas, trīs utt) .

3.pants: bērni iet pa apli, *Vāvere* skrien apļa vidū un pieskaras tik bērniem (bekām), cik vēlējusies. Salasītās bekas iet apļa vidū, pārējie bērni paliek aplī kā *Sēņotāji*, notupjas un guļ.

Piedziedājums: *Sēņotāji* sit plaukstas, *Vāvere un Bekas* palēciena solī lēkā apļa vidū.

4.pants: *Sēņotāji* notupušies guļ, un *Bekas* pastaigājas apļa vidū.

Piedziedājums: *Sēņotāji* pieceļas un ķer *Bekas*.

3. PIELIKUMS. Muzikāla rotaļa “Uz priekšu un atpakaļ”

Uz priekšu un atpakaļ
Sagatavošanas grupai

B. Brices teksts V. Heringa melodija

1. Lec uz priek-šu, du-bi-du-bi-dā, lec uz priek-šu, du-bi-du-bi-dā,
viens, div', trīs, viens, div', trīs, a - bi vie - tām
mai - nā - mies. A - bi vie - tām mai - nā - mies.

2. Labā roka, dubi-dubi-dā,
Kreisā roka, dubi-dubi-dā,
Viens, div', trīs, viens, div', trīs,
Abi vietām maināties.

3. Labā kāja, dūbi-dubi-dā,
Kreisā kāja, dubi-dubi-dā,
Viens, div', trīs, viens, div', trīs,
Abi vietām maināties.

(Brice, 2013).

Rotalas apraksts: “Uz priekšu un atpakaļ”

Bērni stāv, pāros sadevušies, aplī.

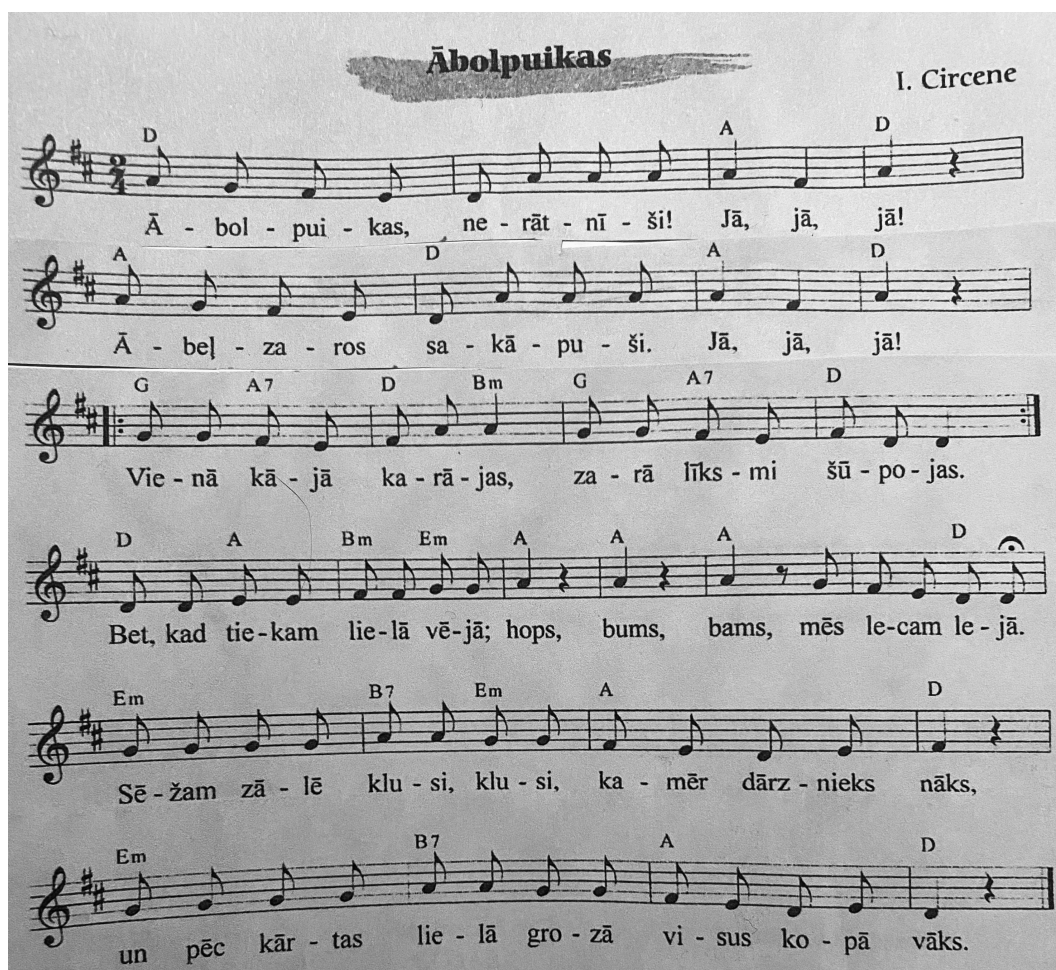
1.pants: ar abām kājām lec uz priekšu, tad tecinūs solī 3 mazus soliņus pa dejas ceļu (kustība tiek atkārtota vērreiz). 3.un 4.rinda: apļa iekšpusē esošie dejo divus mazus sānsoliņus pa kreisi (uz apļa iekšpusi), bet ārpusē esošie - pa labi (uz ārpusi); tad tā pati kustība pretejā virzienā. Tad pārinieki sadodas rokās, apgriežas un līdz ar to apmainās vietām. Kustība tiek atkartota.

2.pants: paceļ labo roku ar atvērtu plaukstu, pagroza, trīs reizes sasiņ ar partneri. Kustība tiek atkārtota ar kreiso roku. 3 un 4 rinda - maziem soliņiem viens no otra atkāpjas, tad satiekas, sadodas rokās, apmainās vietām. Atkārtot kustību.

3.pants : izliek labo kāju, trīs reizes piesit kājas, tad kustību atkārtot ar kreiso kāju. Atkārtot 2.panta otrās daļas kustības.

4. PIELIKUMS. Muzikāla rotaļa “Ābolpuikas”

Ābolpuikas I. Circene

Ā - bol - pui - kas, ne - rāt - nī - šī! Jā, jā, jā!
Ā - beļ - za - ros sa - kā - pu - šī. Jā, jā, jā!
Vie - nā kā - jā ka - rā - jas, za - rā līks - mi šū - po - jas.
Bet, kad tie - kam lie - lā vē - jā; hops, bums, bams, mēs le - cam le - jā.
Sē - žam zā - lē klu - si, klu - si, ka - mēr dārz - nieks nāks,
un pēc kār - tas lie - lā gro - zā vi - sus ko - pā vāks.

(Circene, 2017).

Rotalas apraksts: “Ābolpuikas”

Rotalas sākumā tiek izraudzīts dārznieks, tas tiek darīts ar dažādu skaitāmpantu palīdzību, pēc bērnu izvēles.

Skatot ievadam, četras taktis, bērni ieņem vietas - “ābolpuikas” tupus vienā zāles pusē, dārznieks zāles pretējā pusē.

Dārznieks dzied 1-2 takti, “ābolpuikas” pieceļas kājās un atsaucas jdziedot ā-jā-jā 3-4 takts.

9.-12. takts- “ābolpuikas” dziedot tup un groza galvas, vai imitē stāvēšanu uz vienas kājas un zarā šūpošanos.

13-14.takts- lenām, atdarinot lielo vēju ar kustībām un balsi, pieceļas kajās un dziedot “hops”- nolēc daži āboli (izlec no savas vietas, noripo pie zemes un apguļas), dziedot “bums” - nolēc citi - darbības tādas pašas, dziedot “bams”- noripo pārējie āboli.

18. takts- visi sakritušie āboli guļ, turpina dziedāt, kamēr dārznieks staigā apkārt lasot ābolus. Pēcspēlē dārznieks “salasa” ābolus virknē vai aplī.

5. PIELIKUMS. Muzikāla rotaļa “Mucenieks”

Mucenieks
Latviešu tautas rotaļdziesma

1. Es es-mu mu-ce - nieks, dam, dam, dam, dam, dam, dam, dam, es
es - mu mu - ce - nieks, dam, dam, es mā - ku mu - cas stī - pot,
lie - las mu - cas, ma - zas mu - cas, pla - tas mu - cas, šau - ras mu - cas.

2. Es esmu kurpnieks, klīpu-klap, klīpu-klap...
Es esmu kurpnieks, klīpu-klap,
Es māku kurpes šūti.
Lielas kurpes, mazas kurpes,
Platas kurpes, šauras kurpes.

3. Es esmu skrodērs, švīku-švāk, švīku-švāk...
Es esmu skrodērs, švīku-švāk,
Es māku kleitas šūti.
Lielas kleitas, mazas kleitas,
Platas kleitas, šauras kleitas.

4. Es esmu melders, urr-urr-urr...
Es esmu melders, urr-urr-urr,
Es māku miltus malti.
Lielī maīsi, mazi maīsi,
Plati maīsi, šauri maīsi.

5. Es esmu maiznieks, piču-pač, piču-pač.
Es esmu maiznieks, piču-pač,
Es māku maīzi cepti.
Lielī klaīpi, mazi klaīpi,
Plati klaīpi, šauri klaīpi.

(Zelmene, 2007).

Rotaļas apraksts: “Mucenieks”

Rotaļas dalībnieki stāv aplī, seja vērsta uz centru. Dzied un atdarina katra amatnieka darbošanos. Kad atskan vārdi :

- “liels”, rokas paceļ virs galvas, pastiepjās pirkstgalos;
- “mazs”, pietupjas un ar rokām rāda, kā lielais sarūk par mazu;
- “plats”, rokas ir plaši pavērtas; “, -“šaurš”, rāda, kā platais kļūst par šauru.

GALVOJUMS

Es, Baiba Kalniņa apliecinu, ka kvalifikācijas darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors Baiba Kalniņa
(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 21.11.2021

IZZĪŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors: Baiba Kalniņa
(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs:

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Darbs iesniegts LU Kuldīgas filiālē.

Biroja administratore Jana Roze _____. _____. 20 _____.
(paraksts) (paraksta atšifrējums) (datums)

Kvalifikācijas darba

Pārbaudījuma komisijas 20 ____ gada _____ sēdē, protokola

Nr. _____

vērtējums.

(vērtējums ballēs) (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma komisijas priekšsēdētājs.

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds) (paraksts).